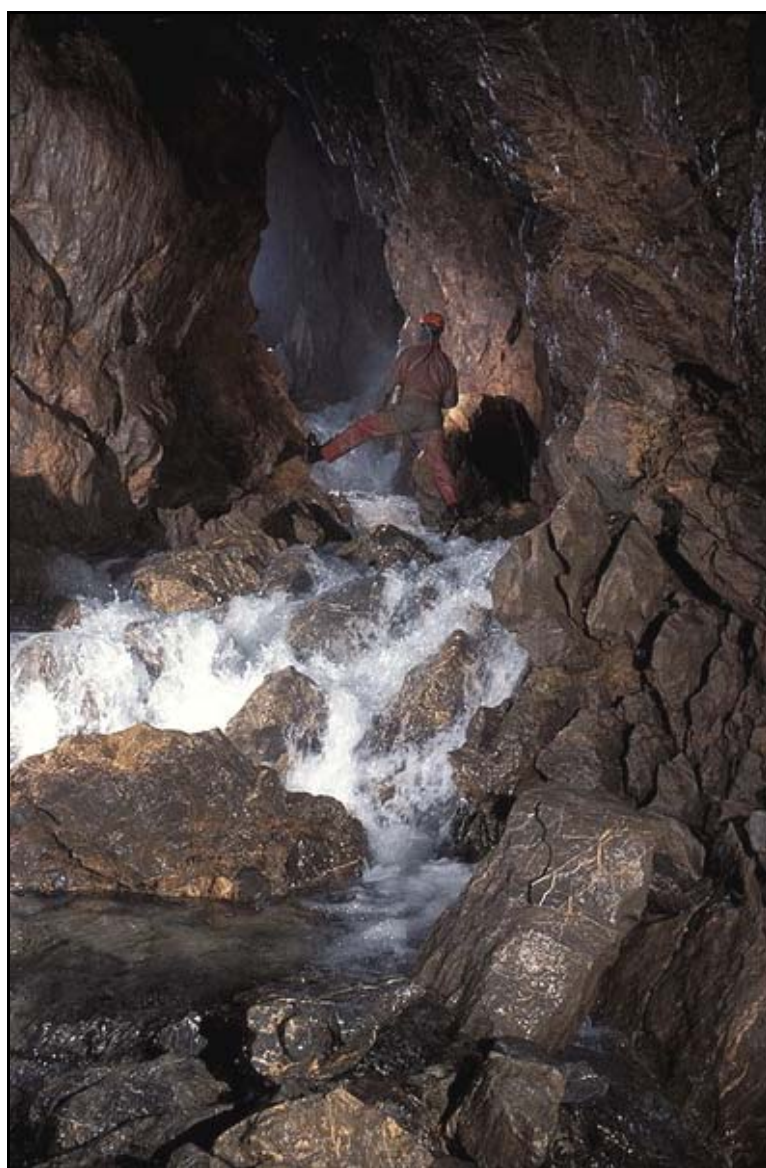

KUTATÁSI EREDMÉNYEK A KIRÁLYERDŐ BARLANGJAIBAN

2000-2005

Készítették:

Szittner Zsuzsa és Polacsek Zsolt

Fotó: Egri Csaba

2006.

Tartalom

Bevezetés	4
A terület rövid ismertetése	5
Kutatástörténet.....	7
A Bulbuc- (Toplicioarei-) forrás vízgyűjtő területéről általánosan	9
Kutatási eredmények	15
A Caprei-völgy barlangjai.....	15
Király-barlang	16
Caprei-barlangok.....	25
Rafaello barlang	26
Marokkó-barlang.....	27
Kis zsomboly.....	28
Piriul Caprei barlang	29
Lajháros-bontás	29
A Runcsor-patak barlangjai.....	30
Páfrányos-barlang.....	31
Hét köves-barlang (Huda lui Laie).....	34
Pestera din Tiganiste	35
Intorsuri-barlang.....	35
Hirtopul cu Nea (Havas-beszakadás)	36
Nyíregyházi-bontás	36
Pestera din Insula	36
A Poiana Damis barlangjai.....	37
Pálinkás-barlang	37
Szalamandrás-barlang (Pestera cu 4 intrare).....	38
Egyéb újabb kutatások	39
Búvármerülések.....	41
Páfrányos-barlang.....	41
Alsó-Caprei barlang	41
Bulbuc-forrás.....	41
Tavas barlang (Oarzana)	42
Egyéb kutatások más hidrológiai rendszerekben.....	43
A Rosia-forrás vízgyűjtője	43

Stanul Foncii környéke.....	44
Sohodol-zsomboly.....	44
Sohodol-zsomboly környéke.....	46
Pestera din Jurcanilor	46
Sparheltos-bontás	47
Ponor Cuculeasa.....	48
Gruicul Meghii-barlangok.....	49
Posistaul Mare din Gruicul Meghii.....	50
Posistaul Mic din Gruicul Meghii.....	50
Pestera din Gruicul Meghii	51
Solymos-völgyi forrás	52
Albioara-táró barlangjai	52
Mellékletek.....	56
Irodalomjegyzék.....	57

Bevezetés

Sok- sok év meghiúsult kísérletei után 1999.-2000. évtől lehetőség nyílt magyarországi kutatók számára is az Erdélyi Középhegység barlangjainak feltáró kutatására. A Magyarországon folyó gigantikus – sajnos egyre nehezebben eredményt hozó – barlangkutató munkálatok után az erdélyi kutatások lehetősége új perspektívát nyújtott csapatunknak. Itt végül – bár helyenként jelentős munkabefektetéssel – sikerült eddig ismeretlen barlangokat és barlangszakaszokat feltárni.

Sikeres munkánk eredményeiért elismerés illeti azokat, akik a feltáró kutatásokban áldozatos munkájukkal részt vettek, illetve köszönet azokat, akik hasznos tanácsokkal és értékes információkkal láttak el minket mind szakmai téren, mind a beilleszkedésünket és boldogulásunkat elősegítendő.

Nagy örömünkre és némi büszkeségünkre is szolgál, hogy az utóbbi öt év során jó szakmai kapcsolatokat építettünk ki a helyi barlangkutató szervezetekkel, elsősorban a nagyváradi Cristal és „Z” Barlangkutató Csoportokkal, illetve a kolozsvári Politechnika Barlangkutató Csoporttal.

Mindezen eredményekért külön köszönettel tartozunk

Damm Palinak,

aki fáradságot és információt nem kímélve bevezetett minket a helyi világ rejtelseibe

Viorel Lascunak,

aki az irántunk tanúsított türelmével tűnt ki,

a Zih Családnak,

akik többször is megmutatták, hol kell kutatni, és

Egri Csabának

a dokumentáció legszebb fotóiért.

A terület rövid ismertetése

Sáfrány

Fotó: Szittner Zs.

A Királyerdő az Erdélyi-középhegység nyugati részén helyezkedik el.

Földrajzilag keletről a Jád-patak völgye, délről a Belényesi-medence, nyugatról a magyar Alföld határolja.

Domborzatáról általánosságban elmondható, hogy benne a középhegységi jelleg dominál. Míg keleti szegélyén magasodó hegyei az 1000 m-es magasságot is eléri, nyugat felé haladva egyre lankásabb, kisebb magasságú hegyeket, dombtetőket találunk. Felszínét jelentős mértékben szabdalják viszonylag nagy vízhozamú patakok völgyei, mint például a Bratcuta-völgy, vagy a Vida-völgy.

A hegység jelenlegi képét elsősorban lombos erdők határozzák meg, de a karsztterületekre jellemző töbrös, sziklakibúvásos, füves-karsztbokorerdős területek is gyakoriak. A környékre jellemző nagy területeken elhelyezkedő, de kis lakosszámú falvak bújnak meg a hegyek között.

Jellegzetes dámosi tájkép

Fotó: Szittner Zs.

A terület felépítése geológiailag igen változatos. Általánosságban elmondható, hogy a Jád-völgy nyugati oldalában elhelyezkedő metamorfít zónától nyugatra elsősorban jura és triász korú karbonátos kőzetek építik fel a hegységet, de a karbonátos kőzetekre elsősorban a magasabban fekvő területekre fiatalabb homokkövek, illetve negyedkori üledékek települtek. Geológiai kutatások igazolják, hogy a hegység felszínét korábban jelentősebb nagyságban

fedte homokkő, de mivel ezek lepusztulása folyamatos, ma már a homokkő takarónak csak foszlányai ismertek.

A terület lepusztulásakor a völgyeket kialakító csapadékvizek – elérve a mészkőfelszínt – oldó és koptató hatásuk következtében komoly barlangrendszereket alakítottak ki. Jelenleg a hidrológiai kutatások nyomán több jelentős ismert barlangrendszert sikerült feltárni, de még több – már kimutatott barlang – még vár feltáróira.

A Királyerdő és a Bihar-hegység légifelvételről

Kutatástörténet

A Királyerdőben az első jelentős barlangkutató tevékenység Czárán Gyula nevéhez fűződik, aki a Meziadi – később róla elnevezett – Czárán-barlangban, a XIX. században komoly turisztikai és barlangkiépítő munkát végzett.

A területen a XX. század első fele óta folyik jelentősebb barlangkutató tevékenység. A hegységben rengeteg, a helyiek által ismert barlang volt, ezek átkutatását a barlangkutatók hős korában magyar, illetve román kutatók végezték.

A '30- as évekből román kutatók tollából több leírás is született, ekkor ugyanis már azok a barlangok is kezdtek feltárulni, amelyek megközelítése vagy bejárása a helyiek számára már nem volt lehetséges. A Királyerdő kutatásáról több ilyen dokumentum is fennmaradt, például a Révi szoros barlangjairól, illetve a Meziádi-barlangról, sőt karsztképződményekről is, így például a dámisi Hirtopul cu Nea töbréről.

A '40- es évek elején Réven Kessler Hubert végzett sikeres feltáró kutatásokat. A barlangkutatók igazi virágkora azonban az '50- es évek elejére datálható, amikor kolozsvári kutatók a Sonkolyoson feltárták a Szelek-barlangját, mely azóta meghaladva az 50 km- es hosszt, Közép- Európa leghosszabb barlangjává vált. Kolozsvári barlangkutatók nevéhez fűződik a Szentkút barlangrendszerének 300 m mélységig való feltárása a Ponoras-barlang megismerése, és még sok más kisebb- nagyobb barlang felfedezése és dokumentálása.

A Királyerdőben kutató nagyváradi és bukaresti csoportok is jelentős eredményeket értek el. Az ő munkájuk során tárult fel az Osoi-barlang, a Csur-Ponor-barlangrendszer, a Stanul Foncii-zsomboly, illetve még több jelentősebb barlang.

Külföldi kutatók több alkalommal dolgoztak romániai barlangászokkal közösen a hegységben. A '70-es években szlovák kutatók Dámis környékén kolozsvári kutatókkal, magyar búvárok Csarnóháza térségében szintén kolozsvári barlangászokkal, illetve jelenleg magyar kutatók nagyváradi barlangászokkal.

A '70- es- '80- as években a román barlangkataszter kialakításában is jelentős szerepet vállaltak a helyi kutatócsoportok, munkájuk során több száz kisebb- nagyobb barlang került nyilvántartásba. A '80-as évek első felében a terület geológiai kutatása mellett komoly hidrogeológiai kutatómunkák igazolták a területen még rejtőzködő barlangok létét. Jelenleg kolozsvári kutatók kutatják Sonkolyos, Ponoras, Bratca Secatura környékét, nagyváradi kutatók a Damis- Zece Hotare- Rosia környékén tevékenykednek. A nagyváradi „Z” csoport szakmai felügyelete mellett magyar kutatócsapat dolgozik Dámis- Rosia környékén.

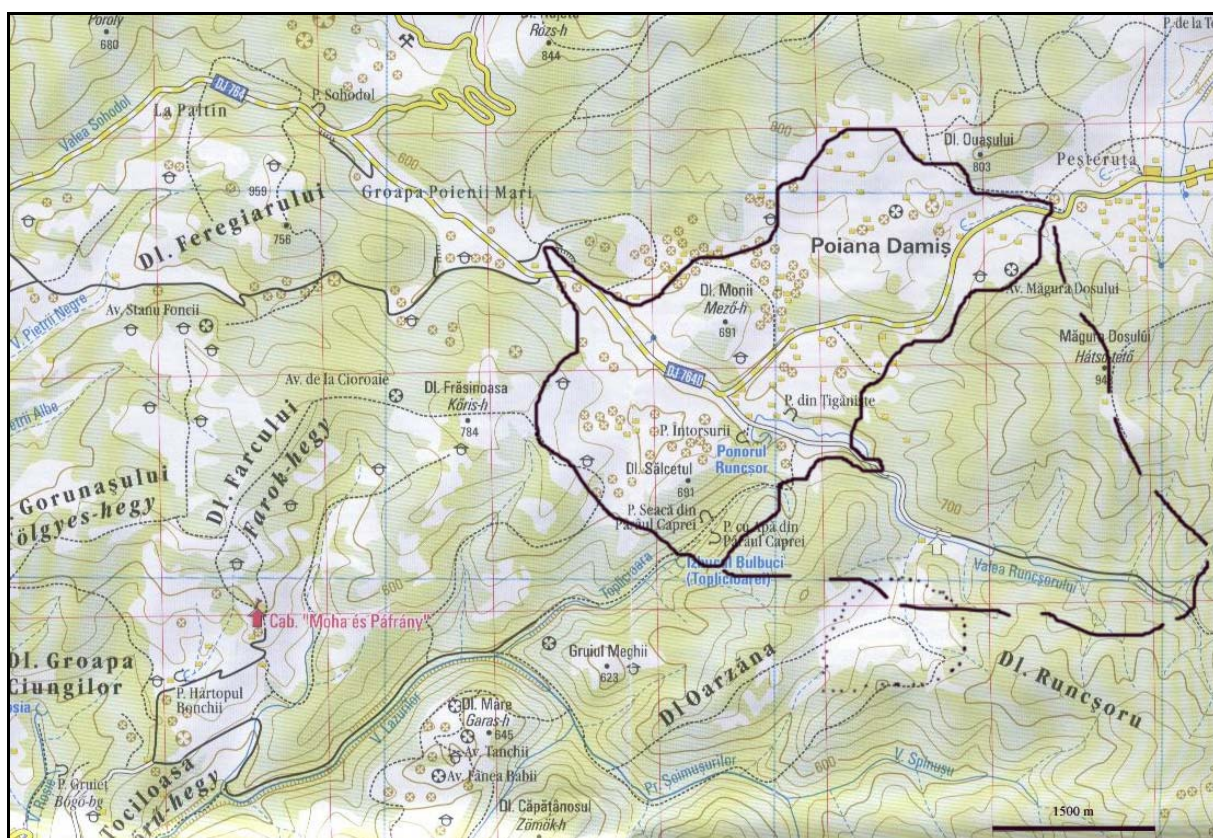
Havas táj

Fotó: Szittner Zs.

A Bulbuc- (Toplicioarei-) forrás vízgyűjtő területéről általánosan

Az 1980-as évek hidrogeológiai kutatásainak eredményeként ma már pontosan ismerjük a Bulbuc-forrás karsztos és nemkarsztos vízgyűjtő területét.

E szerint a forrás vízgyűjtő területe összesen kb. 15 négyzetkilométert tesz ki. Az állandóan aktív forrás vízhozama 1-30 m³/perc között ingadozik. Jellegzetes karsztforrás.

A Királyerdő déli részén elhelyezkedő Bulbuc- (Toplicioarei) forrás felszíni vízgyűjtő területe¹

¹ Jelmagyarázat:

A folyamatos vonallal körbehatárolt terület jelzi a barlang karsztos vízgyűjtő területének felszíni kiterjedését.

A szaggatott vonal a Bulbuc-forrás nemkarsztos vízgyűjtőjét jelöli.

A pontozással körbehatárolt terület karsztos vízgyűjtője nem csatlakozik bizonyíthatóan a Bulbuc vízgyűjtő rendszeréhez, de mivel a Bulbuc és a terület közti felszínen triász mészkőnél fiatalabb homokkő található, a mélységi kapcsolat lehetősége fennáll.

Karsztos vízgyűjtő területként jelölhetjük ki a Dosului Frasionasa keleti oldalát, a Dosului Monii-hegyet, és a Poiana Damis kis karsztplatóját. E terület nagysága kb. 8 négyzetkilométer, amely többségében nyílt karsztnak tekinthető.

Ennek egykori fedettsége – elsősorban homokkő – már jórészt lepusztult, így az exhumálódott karszton már csak diluviális üledékek: kevés lösz és vályogos lösz található. Érdekességként megemlíthető, hogy a karsztos vízgyűjtőt jórészt füves- bokros bozótos növényzet borítja.

A nemkarsztos vízgyűjtő terület nagysága további kb. 7 négyzetkilométer. Ez a forrástól észak- északkeletre elhelyezkedő Oarzana és a Magura Dosului hegyek környéke. Meg kell említeni, hogy a Valea Runcsorului patakja távolabbi területekről – így a Dosului Runcsorul- hegy északi oldaláról és a Ciungii Scoci-hegy nyugati oldaláról – is jelentős mennyiségű vizet vezet a rendszer központi víznyelőjébe, a Runcsor-ponorba.

A nemkarsztos vízgyűjtőt elsősorban homokkő fedettséggel jellemezhetjük, de a távolabbi

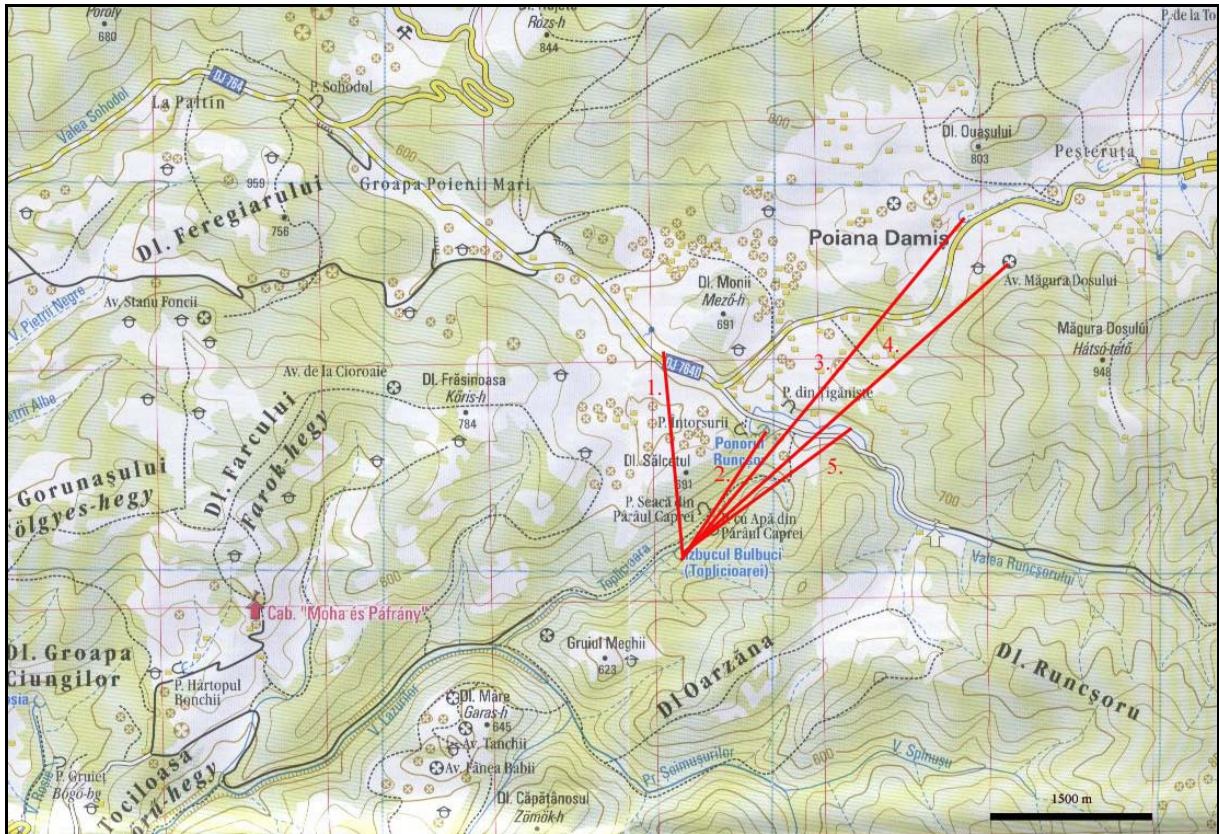

helyeken már a Jád-völgyi metamorfit zóna metamorf kőzeteivel is találkozhatunk.

Jelenlegi ismereteink szerint a területen több víznyelőben történt sikeres víznyomjelzés. Pozitív eredményt a forrástól 3,2 km távolságra, a forrásküszöbtől 290 m-rel magasabban nyíló Magura Dosului zsombolyban sikerült elérni. Sajnos a jelzés és az észlelés közti

A Bulbuc-forrás zöldre színeződött vize a 2004. nyári vízfestés idején

időtartamra vonatkozó adatot nem sikerült beszerezni. Szintén pozitív vízfestést eredményezett a zsomboly alatt, az út szélén nyíló víznyelő megfestése, illetve a Runcsor-víznyelő festése is. A Damisból Rosia felé, illetve a Runcsor-völgy felé vezető út elágazásától északnyugati irányban 300 m-re található jellegtelen, de hidrológiailag igen aktív víznyelőben történt víznyomjelzés is pozitív eredményt mutatott.

Vízfestések és víznyomjelzések a Bulbuc-forrás vízgyűjtő területén²

2004. tavaszán a Tiganiste-barlangtól keleti irányba kb. 250 m távolságra a Runcsor-patak medrének medernyelőjében hajtottunk végre víznyomjelzést, mely eredménytelennek bizonyult. Ennek ellenére azonban a medernyelő és a forrás kapcsolata biztosnak tekinthető, egyrészt azért, mert a nyelőpont a vízgyűjtő terület középső részén helyezkedik el, másrészt, mert a Bulbuc-forráson kívül más forrás nem fakad a közelben. Feltehető tehát, hogy a negatív eredményt a kis vízhozam, és a vízhez hozzáadott túl kis mennyiségű fluorescein befolyásolta.

² A Bulbuc forrás vízgyűjtő területén tudomásunk szerint öt alkalommal történt víznyomjelzés.

1. A jelzett helyen az út szélén található jellegtelen, de hidrológiailag rendkívül aktív víznyelőbe ismeretlen mennyiségű jelzőanyagot bocsátva – sajnos publikálatlan időintervallum elteltével – a jelzőanyag bizonyíthatóan megjelent a Bulbuc-forrásban. Távolság: 2100 m, szintkülönbség: 140 m.
2. A Runcsor-víznyelőben elhelyezett ismeretlen mennyiségű jelzőanyag – barlangrendszeren való áthaladásának ideje szintén ismeretlen – de a hidrológiai összefüggés bizonyított. Távolság: 1200 m, szintkülönbség: 120 m.
3. A Poiana Dámisi út mellett található víznyelő és a Bulbuc kapcsolata szintén bizonyított. Távolság: 3000 m, szintkülönbség: 220 m.
4. A Magura Dosului-zsomboly és a Bulbuc kapcsolata szintén bizonyított, távolság: 3200 m, szintkülönbség: 290 m.
5. A Runcsor patak medernyelő és a Bulbuc-forrás összeköttetését fluoreszceines vízfestéssel nem sikerült igazolni, bár az eredmény továbbra is valószínűsíthetően pozitív.

Ez a medernyelő nagyjából ott helyezkedik el, ahol a Runcsor-patak mészköves felszínre ér. A patak vízhozama nagy vízkor is szemmel láthatólag változik e helyen. Kis vízkor a patak teljes vízmennyisége itt nyelődik el.

Hidrológiailag kérdéses az Oarzana-hegy keleti oldalában található kb. másfél négyzetkilométer nagyságú kis karsztos plató hovatartozása. A platón található víznyelők vize vagy a Bulbuc-forrást, vagy a Solymos-völgyben (Valea Soimusuilor) található jelentős vízhozamú névtelen, de erősen mésztufa lerakódásos forrást táplálja. E probléma eldöntése meteorológiailag aktívabb időszakban vízfestéssel lehetséges.

A karsztos vízgyűjtő felépítésében a számunkra elérhető földtani térképek tanúsága szerint háromféle mészkő játszik döntő szerepet. Az egymástól nehezen megkülönböztethető triász korú anizuszi és ladini mészkövek építik fel a karsztos vízgyűjtő terület nagy részét, de a Bulbuc-forrás környékén jura korú farcui mészkő is előfordul. Érdekességként megemlíthető, hogy a Király-barlang tágas részei is ebben a kőzetben találhatóak. Érdekes lehet továbbá az is, hogy a Runcsor-nyelőben eltűnő víz a Páfrányos barlangban, majd a Caprei-barlangokon át jut a Bulbuc-forrásig. Az itt ismert barlangok anizuszi mészkőben alakultak ki.

A Caprei-barlangok tágas, hidrológiailag aktív főágától keleti irányban mintegy 100- 150 m-re azzal párhuzamosan halad a Király-barlang aktív főága – óriási méretekkel.

A kőzettani viszonyokra vonatkozóan néhány mérést végeztünk, mely a kőzetek kalcium-karbonát és a kalcium- magnézium karbonát arányát határozza meg. Azokon a helyeken, ahol ez az arány hirtelen megváltozott, a járat keresztmetszetét reprezentáló keresztmetszelvényeket vettünk fel.

A terület tektonikai viszonyaira vonatkozóan csak a felszín morfológiai jegyei adnak némi támpontot. E megfigyelésekkel egybevágóan a barlangokban mérhető törés-illetve vetőirányok.

Összességében megállapítható, hogy a vízgyűjtő területen két jelentősebb csapásirányú tektonikus törés sejtethető: az egyiket a Runcsor-patak völgye jelzi, ennek iránya 120° - 300° , a másikat a Dámisból a Bulbuc-forráson át a Lazuri település felé haladó völgy jelöli ki, ennek iránya 50° - 230° . Feltehető, hogy morfológiai jegyek alapján az 50° - 230° irányú törés alárendelt szerepet játszik a terület tektonikai viszonyaiban. A két törés kereszteződésénél alakult ki a Runcsor-patak nyelőzónája, itt több hidrológiailag aktív és több – mára már fosszilizálódott – víznyelőt találunk.

Ha a terület mélységi karsztosodásáról akarunk egy tézist felállítani, a következők valószínűsíthetőek.

1. A terület mai domborzati viszonyai a pliocén végére, az utolsó jelentősebb szerkezeti mozgások idejére tehetőek.
2. A pleisztocénban jelentős mennyiségű diluviális üledék rakódott le a területen, ugyanakkor a glaciálisok közti felmelegedések idején a jelentős áradmányvíz mennyiség elkezdte exhumálni a területet. A hegység kiemelkedése során létrejövő törésvonalak mentén kialakultak a jelenlegi vízhálózat völgyei, azokon a helyeken pedig, ahol az áradmányvíz az exhumálódás következtében elérte a mészkőfelszín, víznyelők alakultak ki. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a terület 800-900 m magas hegycsúcsai a pleisztocén glaciális csúcsai idején a hóhatár zónájában voltak, jogosan feltételezhető, hogy a szárazabb hideg időszakokban is számolhatunk némi hidrológiai aktivitással³. Amennyiben azt feltételezzük, hogy a járat- keresztmetszetek nagysága összefügg a barlang korával, akkor a Király barlang járatainak fejlettsége, és ezáltal kora messze meghaladja a vízgyűjtő terület többi barlangjának korát. A Király-barlang bejárattól számított 100 m-es magasságában található fosszilis szintjein megfigyelhető hordalékösszlet vizsgálata igazolhatná ezt a feltételezést.
3. Feltehető, hogy még a Király-barlang kialakulását megelőzően a Runcsor-patak a jelenlegi Runcsor-nyelözónán túlfolyva haladt az Albioara-völgy irányába. Helyi kutatók⁴ szerint, amikor az exhumálódás elérte a mészkőfelszín, keletkeztek a ma ismert nyelők. Jelenleg egy kapturális folyamat következményeként a nyelők egyre közelebb helyezkednek el a karsztos- nemkarsztos zónahatárhoz.
4. A Runcsor-nyelözóna kialakulásával párhuzamosan a Király-barlang is továbbfejlődött, ennek nyelözónája a Magura Dosului környéki zombolyokban sejthető. Más hipotézis szerint a Király-barlang fő nyelözónája egyrészt az Oarzana keleti oldalán található karsztplatón, illetve a Runcsor-patak medernyelőjében keresendő.

³ A jelenlegi kutatások azt igazolják, hogy nem minden glaciális volt hideg és száraz, hanem voltak hideg, de csapadékosabb időszakok is.

⁴ Damm Palival folytatott heves szakmai vitáink konklúziója.

Ha a Runcsor pataktól délre elhelyezkedő „barlangos zóna” kialakulását vizsgáljuk megállapítható, hogy ez is több fázisban zajlott le. Úgy a Páfrányos, vagy a Király-barlang keletkezésével kapcsolatban is kimondhatjuk, hogy ezek több, mára már erősen fosszilizálódott szintet tartalmaznak, így e járatok kialakulása időben is elkülöníthető egymástól.

Feltételezhető, hogy volt olyan időszak, amikor a Király-barlang és a Caprei-barlang hidrológiailag összefüggött, hiszen a Király-barlangban két, erősen a Caprei-rendszer felé tartó – éppen csak nem átjárható – járatot is ismerünk. Elgondolkodtató a Király-barlang Odú nevű terméből a Caprei-barlang irányába haladó úgynevezett Fosszilis-folyosó, mely nagyon megközelíti az Alsó- Caprei-barlang bejárat zónáját (ott a huzatoló összeköttetés is sejthető). A Fosszilis-folyosó északi irányban sejthető folytatása a Felső Caprei-barlang Mangalica-ága. A Mangalica-ág egy erősen kitöltött fosszilizálódó folyosó, melynek végén erős, befelé tartó huzat jelzi az itt sejthető folytatást. Egy, még nem igazolt tézis szerint ez a járatirány jelölheti ki a Runcsor irányából érkező – ma már fosszilis – járatok vélhető helyét. Ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az Ász-barlangban (ami a Caprei-barlang egyértelmű folytatása) akkor is találunk vízfolyást, amikor a Caprei-barlang már száraz, joggal feltételezhető, hogy az Ász-barlang vize nem csak a Caprei-barlang ismert járataiból származik.

Amennyiben a Bulbuc-forrás feletti 200 m-es völgyzónát vizsgáljuk, több, ma már fosszilizálódott, nem túl fejlett vízvezető járatot is találunk. Jellegzetes példája ennek a Rafaello-barlang, amelynek bejárata a völgy mélybe vágódásával nyílt meg, jelenleg a völgytalp fölött kb. 5 m- re nyílik. Arra vonatkozóan is találunk jeleket, hogy a vízvezető járat egykor barlang formájában a jelenlegi völgytalp volt, hiszen több helyen roncsolt evorziós formák, cseppkő- roncsok találhatóak a szurdokszerű völgytalp közelében. Egy egykori fosszilis szintet jelöl ki a közvetlenül a Bulbuc-forrás felett, kb. 20 m magasságban, a folyásirány szerinti jobb oldalon található tágas átmenő barlang- rom is.

Kutatási eredmények

A Caprei-völgy barlangjai

A Királyerdő déli oldalában a Dámis-környéki karsztlató vizét nemcsak bűvópatakok vize vezeti az erózióbázisra, hanem dél felé lefutó, meredek falú, viszonylag fiatal völgyek is vezetik az áradmányvizeket. A Caprei-völgy a dámisi karsztlató déli oldalán meredeken halad dél felé, s a völgy mélyülése folyamán több jelentős méretű barlang, illetve barlangroncs vált ismertté. A völgy középső részén – ahol a viszonylag meredek esésű völgyszakasz már lankásabbá válva eléri a helyi erózióbázist – fakad a környék legnagyobb karsztforrása, a Bulbuc, vagy más néven a Toplicioare. A forrás küszöbének tengerszint feletti magassága 430 m. A forrás feletti völgyszakaszban a völgytalpon, illetve a völgytalp fölött maximum néhány tucat méterre számos nagy barlang ismert, melyek közül többnek a járataiban elérhetjük a jelenleg is aktív vizes járatszakaszokat. Már első terepbejárásaink idején nyilvánvalóvá vált, hogy ez a hely potenciálisan nagy barlangokat rejthet, ez később be is bizonyosodott.

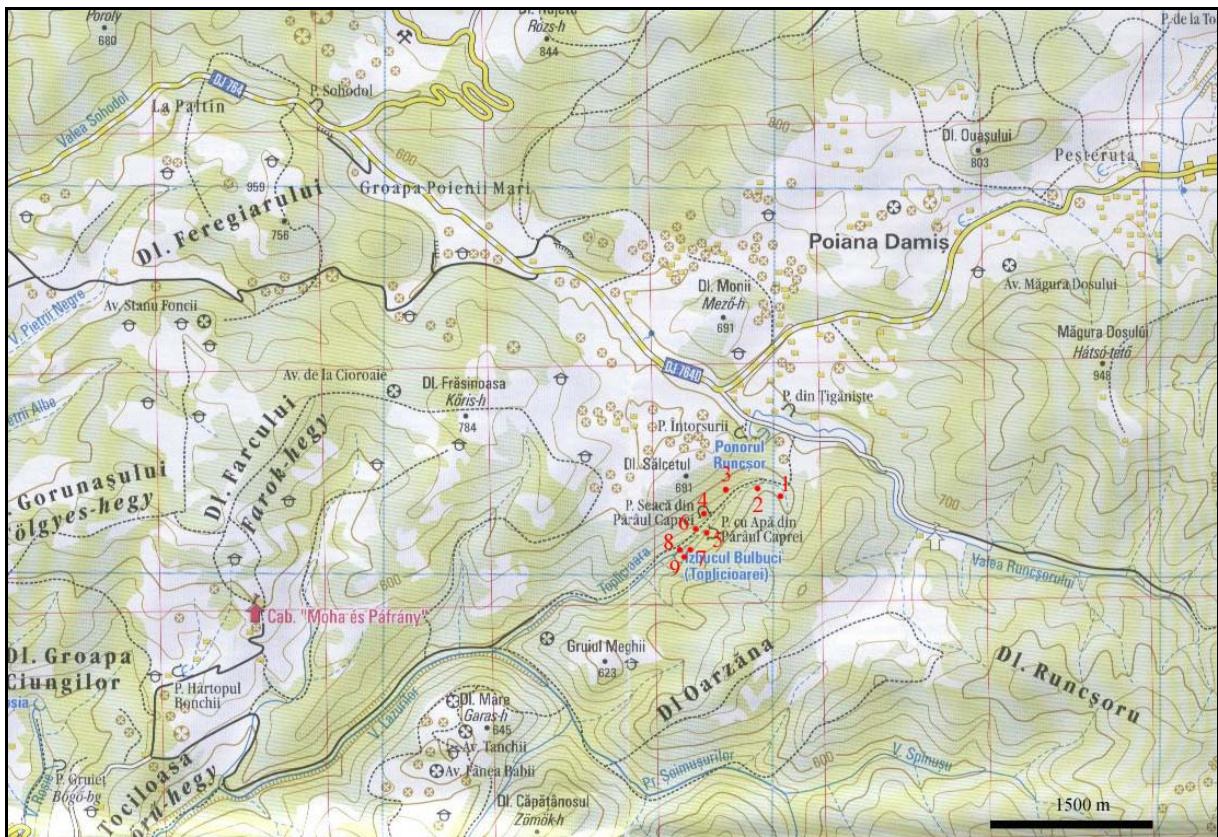
Az a tény, hogy a Páfrányos-barlang vize (azaz a Runcsor pataké) a Bulbucban tör elő, nyilvánvalóvá tette számunkra, hogy a két karsztobjektum között nyíló Caprei-barlangok kutatása eredményes lehet. A tektonikusan jól megdolgozott triász korú anizuszi és ladini mészkövek, valamint a jura korú farcui mészkő máshol is nagy barlangokat rejtett, és reményeinkben itt sem kellett csalatkoznunk.

A völgyben – a romániai barlangkataszter szerint – kutatásaink kezdetén Pestera Caprei de la Puc 100 méteres hosszban, az Alsó (Apa din) Caprei-barlang

Vízfolyás a Caprei-völgyben Fotó: Szittner Zs.

kb. 60 m hosszban, a Felső (Seaca) Caprei-barlang pedig 120 m hosszban volt ismert. Kutatásaink során az Alsó- és a Felső Caprei-barlangokat összekötve és új szakaszokat felfedezve egy kb. 1000 m hosszú barlangot tártunk fel. A kataszterben szereplő Caprei de la Puc barlang ismert járatainak hosszát 5 km-re növeltük. A barlang ma már a Király-barlang nevet viseli.

A Caprei-völgy barlangjai⁵

Király-barlang

GPS: $N46^{\circ} 50.351'$ $E22^{\circ} 29.229'$

A Király-barlang Rosia község külterületén, a Caprei-völgyben, a Bulbuc-forrástól a völgyön felfele haladva, annak jobb oldalában, a völgytalp fölött 2 m-rel nyílik. Bejárata egy viszonylag szűk, bontott nyílás, melynek környezete egyértelműen egy egykori barlangjárat felszakadására enged következtetni.

⁵ A térképen szereplő barlangok listája:

1. Piriul Caprei-barlang; 2. Lajháros-bontás; 3. Kis-zsomboly; 4. Felső (Seaca) Caprei-barlang; 5. Alsó (Apa) Caprei-barlang; 6. Ász-barlang; 7. Király-barlang; 8. Raffaello-barlang; 9. Marokkó-barlang

Közlekedés a drótkötélhídon a Király-barlang Fő-ágában
Fotó: Egri Cs.

A völgytalpon több, eróziós barlangokra jellemző forma tanulmányozható, s a mai napig olvadáskor, illetve jelentősebb esőzéskor a völgytalp hidrológiailag aktív.

A barlangot 1980.-ban a CSA-Cluj kutatói vették kataszterbe, leírásuk szerint kb. 100 m hosszban ismerték meg akkor. Ennek alapján feltételezhető, hogy a barlang szelekciós pontjaként ismert cseppköves- vizes szűkületekig jutottak akkor. Leírásuk szerint a végponton egy szűk cseppköves nyílásból komoly huzat tört elő. Ennek nyomán a budapesti Anubisz Barlangkutató Csoport kutatói (*Kincses R., Kocsis A., Svaier T.*) 2001. nyarán felkeresték a barlangot, és a huzatoló nyílást meglelve, a helyet reménytelinek ítélve, megkezdték annak kitégítését. Néhány napos keserves vésés

után vizes szűkületsoron átjutva 50-60 m hosszú járatot tártak fel, mely egy kürtő alján végződött. Az itt hallható, nem túl távoli dübörgéstől biztatva mászták ki a kb. 10 m magas cseppkőfalat, ahonnan a barlang első nagy termébe, az Odúba jutottak. Innen a vízfolyást követve rövid, hatalmas keresztmetszetű, patakos

Az Angéla-ág szifonja

Fotó: Lakat F.

járaton át érték el a barlang jelenlegi végpontját, a Csőtörést, mely több jelentős vízhozamú patak találkozásánál, feltehetően a karsztvízszinten helyezkedik el.

A patakos járaton a vízfolyással szemben haladva egy újabb nagy termen keresztül egy széles, de lapos, árvízveszélyesnek tűnő felszifonon át jutottak a hatalmas méretű, közel 300 m hosszú, óriási cseppkőképződményekkel díszített Nagy-terembe. A terem bejáratától legtávolabb eső részén több lehetőség is mutatkozott újabb járatok feltárására, így 2001. novemberében (*Galambos Z., Kocsis A., Meiczinger M.,*

A z általunk feltárt 300 m hosszú, és átlagosan 40-50 m széles Nagy-terem

Polacsek Zs., Zih J.) kb. 500 m hosszban tárták fel a barlang Labirintus nevű aktív patakos zónáját. 2002. decemberében

Fotó: Egri Cs.

Képződmények a bivak zónájából

Fotó: Galambos Z.

Zih J., Perényi K., tárták fel további 5-600 m hosszban a Gemanata-ágot, majd 2004-2005. években (*Bán T., Barcza A., Kocsis Gy., Lakat F., Magyarósi J., T. Marcut, Meggyesi B., Meiczinger M., Polacsek Zs., Szalai K., Szittner Zs.*) részvételével tárták fel a barlang további ágai: a Toronyszoba-, Angéla-, Sneci-, Cicafiú-, Buzibusz-, Penészes macska-, Szilvia-, Bakonyi-,

Balázs-, Díványszörny- és Timbuktu-ágak, kb. 1200 m-es hosszban.

2006. év elejéig a barlang hossza elérte az 5 km-t. A legmélyebb és legmagasabb pontja közti szintkülönbség 114 m. A barlang további kutatására bivakos túrákat célszerű tervezni. A végponti zónában több helyen kézenfekvő továbbjutási pontokat találunk.

A barlang földtani és hidrogeológiai jellemzői

A Király-barlang a Romániában beszerezhető földtani és hidrogeológiai térképek tanúsága szerint triász korú, anizuszi és ladini mészkőben helyezkedik el. Vizsgálataink szerint a környékre jellemző vékony pados szürke színű, tömött szövetű ladini mészkőösszletben kialakult bejárati barlangszakaszok szűkek és az erős tektonizáltság miatt

A Csőtörés

Fotó: Egri Cs.

több helyen kisebb szifonok képződtek benne. Ahol a barlang eléri a szintén triász korú anizuszi mészkövet, ott a járatkeresztmetszet ugrásszerűen megnő. Az itt található szürkés árnyalatú, vélhetően magas szervesanyag-tartalmú, erősen szennyezett mészkő tömött szövetű, kristályerekkkel átszótt, kagylós törésfelületű mészkő, amely rendkívül jól karsztosodik. A barlang falain a karsztbarlangokra jellemző minden forma megtalálható. A jelenlegi óriási, néha 6-10 m szélességet és 20-30 m-es magasságot is elérő járatokat a barlang nemkarsztos vízgyűjtőjéről bemosott óriási mennyiségű kvarcit anyag, elsősorban metamorfít és homokkő tágítja eróziós úton. A barlang Gemanata-ág nevű szakaszában több helyen található egy harmadik fajta mészkőösszlet is, melynek vizsgálatára még nem került sor. Véleményünk szerint ez az

előzőeknél durvább kristályzemcsés, szintén erezett, szürke színű mészkő a jura korú, farcui mészkőformációt képviseli.

A barlang egy óriási tektonikus törés mentén jött létre, mely 40°-220°-os irányú vetősíkra illeszkedik. A legjellegzetesebb 42°-120°-os irányú vetősíkra merőlegesen is észlelhetőek jelentős törésirányok, de ezek közül csupán az ún. Fossilis-ág 10°-190°-os törésiránya bír barlang genetikai jelentőséggel.

A barlang több pontján aktív vízfolyásokkal találkozhatunk. Csapadékosabb időszakban legalább három, egymástól teljesen különböző eredetű patak vizét követhetjük a járatokban.

A fő vízfolyás a barlangban a Timbuktu – és egyben a barlang végponti – omladékából tör elő, majd a Gemanata-ág alatti aktív folyosón, a Labirintus Patakos-ágán, az Angéla-ágon, és a Fő-ág tágas folyosóján éri el a barlang mélypontját, a Csőtörés zónáját. Az itt megfestett víz 30 perc elteltével bukkan elő a Bulbuc-forrásban, mely légvonalban 100 m-re helyezkedik el innen. Feltehető, hogy a Csőtöréstől a Bulbucig légtér járatok már nem tárhatóak fel, mivel ez a hely már a karsztvízszintet jelzi. Ennek a vízfolyásnak, melynek az eróziósan kialakult óriási barlangfolyosók kialakulását is tulajdoníthatjuk, az eredete még bizonytalan.

Ezzel kapcsolatban háromféle hipotézis alakult ki, melyek bizonyítása még várat magára.

Egyes vélemények szerint ez a víz a Runcsor-víznyelőből, illetve a Dámis Huta nevű részének víznyelőiből származik. Ennek ellentmond az a tény, hogy a Runcsor-víznyelő alatt feltárt Páfrányos-barlang szifon tavából eltűnő víz a Caprei-barlang vizes főágán, majd az Ász-barlangon keresztül teljesen más irányból közelíti meg a Bulbuc-forrást.

A második hipotézis szerint a Runcsor-patak medernyelőjének vize táplálja a Király-barlang főágát. Ennek bizonyítását egy szárazabb időszakban – amikor a víz a patakmederben csak a medernyelőig folyt – 2004.-ben megpróbáltuk, de a megfestett víz sehol nem jelentkezett.

A harmadik hipotézis azt feltételezi, hogy a barlang főágának vize az Oarzana keleti oldalán található, kb. 1,5 négyzetkilométer területű kis karsztfennsíkről származik.

A barlangban a bejárat zónában található kis patak eredete és további sorsa is kérdéses, bár vize nyilvánvalóan a Bulbuc-forrásban tör a napvilágra.

A Gemanata-ágban az ún. Vizes kürtőből is állandó vízhozamú kis patak lép be a barlangba. Ennek vízhozama 10 és 500 l/perc között változik, az időjárás csapadékoságának függvényében. E vízmennyiség nyilvánvalóan a barlang felett található kis karsztos plató egyik víznyelőjéből származik.

Érdekességként megemlíthető, hogy csapadékos időjárás és hóolvadás esetén a Nagy-terem déli oldalfalából már többször láttunk egy lyukból bő vizű vízesést előtörni. Ugyanígy a Bivak feletti Buzibusz-kürtő is hidrológiailag aktívvá válhat.

Annak ellenére, hogy a barlang járatai helyenként rendkívül tágak, csapadékos időszakban több ponton is szifonálódhat a barlang. A 2005. december 29.-i árvíz tanúsága szerint a Nagy-terem előtt található Félszifon még a legnagyobb árvíz idején is csak néhány órára zárul be, míg a bejárat közeli Fekete-szifon, illetve a Csapda járatai hosszabb időre is elzáródhatnak. A barlangot kialakító fő vízfolyás vízhozama az 50 l/perc-50 m³ között változik.

A barlangban található képződményekről

A barlang felfedezését követően már az első túrák alkalmával felfigyeltünk a barlang képződményeire. Általában véve a hidegvizes barlangképződés minden formakincsével találkozhatunk a itt, így megcsodálhatjuk az Óriás-terem 15 m magasságú cseppkőoszlopát, illetve kisebb cseppkő-oszlopok derelyefül-szerű cseppkő-dudorait, de nagy kiterjedésű tetaróta medencéket is megcsodálhatunk. A feltárás idején a Nagy-teremben nagy számban találtunk barlangi gyöngyöt, melyek száma azóta erősen megcsappant. A barlang belső részében, elsősorban az aktív patakos járat felett húzódó 20 és 60 m magas zónában rendkívül sok heliktittel

találkozhatunk. Ezek ágas-bogas szerkezete minden-képpen ritkaságszámba megy. A bivak környékén 0,5-3 cm-es, hegyes kristálypamacsok formájában aragonittű- csoportokkal is találkozhatunk. Ezek ásványtani elemzését *Bán Balázs* (ELTE) végezte el. A barlang oly sokrétű ásvány- és képződménytársulásokat rejt, melyek önmagukban is megérnének egy komolyabb tudományos feldolgozást.

A barlang klimatológiai jellemzői

A barlangba 2004. évben telepített higanyos, $0,1^{\circ}\text{C}$ beosztású hőmérő leolvasásainak tanúbizonysága szerint a léghőmérséklet a bivakban nyáron (külső hőmérséklet 25°C) $8,1^{\circ}\text{C}$ volt, télen (külső hőmérséklet -4°C) $7,2^{\circ}\text{C}$ volt. Ezen adatok jól egybevágnek a környékről kialakított meteorológiai képpel.

A Fő-ágon átfolyó patak vizének hőmérsékletét egy alkalommal, 2004.

Képződmények a Gemanata-ágból Fotó: Galambos Z.

decemberének végén mértük, s az $5,1^{\circ}\text{C}$ foknak bizonyult.

A barlang bejárati zónájában, az ún. Vizes-szűkületnél 2004. július 20.-án kézi anemométerrel légáramlás mérést végeztünk. A mérés eredményeként megállapítható volt, hogy a barlang belsejében uralkodó $8,1^{\circ}\text{C}$, és a felszíni 25°C léghőmérséklet mellett a barlang bejáratánál a levegő kifelé áramlott, és ennek sebessége 12 m/s -ban volt megállapítható. A huzatviszonyok ennek megfelelően normál huzatviszonynak nevezhetőek, hiszen a hegylábánál található bejáraton, a levegő télen befelé, nyáron kifelé áramlik. A téli, befelé húzó légáramlások következtében a bejárati zónában sok, igen szép jégképződéssel találkozhatunk.

A barlang topográfiai felmérése, és az ebből levonható következtetések

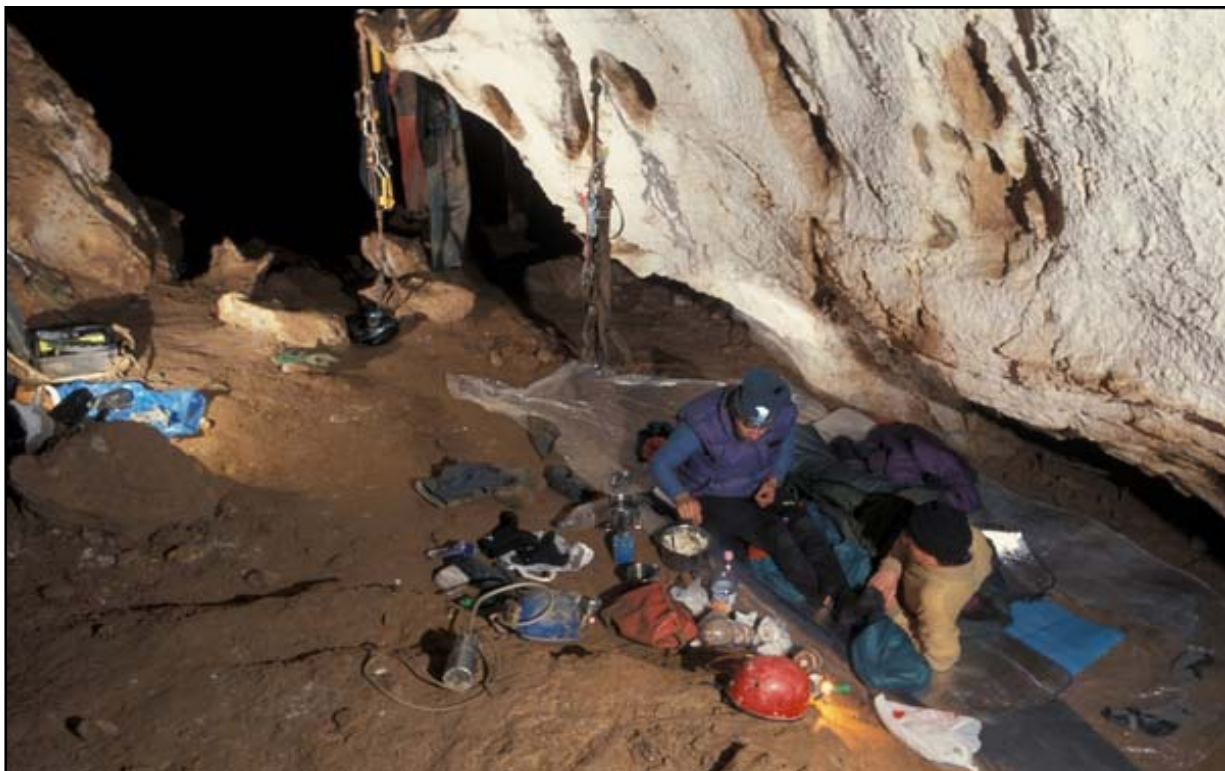
Már az első bejárások idején felmerült az igény a barlang felmérésére. Több próbálkozás után, 2005. végére elkészült az addig ismert járatok teljes felmérése. Ennek eredményeképpen megállapítottuk, hogy a barlangban felvett poligon teljes hossza 3910 m, a barlang legmélyebb és legmagasabb pontja közti szintkülönbség 114 m. A barlang hosszát ezzel szemben, tekintve, hogy a barlangban a poligon vonal mindig a legrövidebb úton haladt – és az óriási terek miatt ez a barlang hosszára vonatkozóan nem ad megfelelő adatot – 5000 m- ben adhatjuk meg.

A Fő-ág felmérése, mely a bejáratától a Gemanata-ág végéig tart, a pontosság érdekében függőkompasszal és fokívvel történt. Az összes további oldalág felmérését Suunto műszerekkel végeztük. Néhány barlangszakaszt, például a Gemanata-ágot, ellenőrző mérésenként Suuntoval is felmértük. Véleményünk szerint a barlang végpontjai – figyelembe

véve a leolvasási pontatlanságokat, és a matematikailag számolható elcsavarodás mértékét – 10 m- es pontosságon belül megadható. Ennek következtében a felszínen kijelölhetőek a barlang végpontjai, és egyéb jellegzetes pontjai is.

A felszínen a Bulbuc-forrástól a Caprei-völgyön felfelé haladva Suunto műszerek segítségével egy poligon vonalat vettünk fel, ellenőrizve a környéket ábrázoló topográfiai térkép helyességét. A topográfiai felmérések eredményeként megállapítható, hogy a Király-barlang bejárata, és a Király-barlang várható nyomvonala és a Caprei-völgy metszéspontja közti távolság mintegy feléig juthatunk el az ismert barlangjáratokon. Ez alapján feltételezhető, hogy a Caprei-völgy tektonikusan zavart zónájáig is jelentős járatok feltárása lehetséges.

A Király-barlang otthonos bivakja. 2004.-2005. évben 19 éjszakát töltöttünk itt.

Fotó: Egri Cs.

További lehetőségek

A fent leírtak alapján, de az időközben elkészült térképek tanúbizonysága szerint is, a következő helyeken célszerű a feltáró kutatásokat folytatni.

1. A Timbukuban belépő patak omladékszónájának átkutatása mindenképpen indokolt, mert itt a barlang vizes ágának további részletei tárulhatnak fel.
2. A Gemanata-ág végponti zónája egy olyan fosszilis folyosó folytatását sejteti, amely genetikailag egyenlőre nem illeszthető a barlang jelenlegi képébe, így az itteni kutatás is indokolt.
3. A Gemanata-ág jobb oldali, ún. Vízevő-ágának végpontja egy kis sóderszifonnal végződik, melynek kutatása szintén érdekességeket rejthet.
4. Több helyen óriási, magasba nyúló kürtők várnak kímászóikra, ilyen kürtők kímászásával már több helyen találtunk jelentős kiterjedésű járatokat. A kímászandó kürtők közül szinte biztos továbbjutást sejtet a Buzibusz már 20 m-ig kímászott kürtője, és a Vízevő-ág kürtője.

Caprei-barlangok

A barlang bejáratai:

Felső (Seaca din) Caprei: GPS: N 46°50.435'; E 022° 29.398'; Tszf. magasság: 473 m

Alsó (Apa din) Caprei: GPS: N 46°50.419'; E 022° 29.402'; Tszf. magasság: 467 m

Ász: GPS: N 46°50.412', E 022° 29.392'; Tszf. magasság: 470 m

Az Alsó-Caprei barlang bejárata

Fotó: Juhász M.

A Caprei-völgy középső részén nyíló barlangszájak már korábban is a kutatások

A Felső-Caprei barlang bejárata Fotó: Polacsek Zs.

célpontját képezték. A romániai barlangkataszter tanúsága szerint mindhárom barlang ismert volt, irodalmi kutatásaink szerint a Felső-barlang hosszát 180 m-ben, az Alsó-barlang hosszát 73 m-ben, az Ász-barlang hosszát 200 m-ben adták meg. A barlangokban először 2001. nyarán jártunk. Ez után több bejáró túra eredményeként sikerült az Alsó- és a Felső barlangokat egy fosszilis szinten keresztül összekötni. A körtúra azonban

csak száraz időjárás esetén lehetséges, mert az Alsó barlang szifonja, és ezáltal a kijárat is csak száraz idő esetén közelíthető meg.

További feltárásokat eredményezett az Alsó-barlang 2002. év nyarán történt kiszáradása, melynek során a barlang „elmenő” szifonjában kb. 100 m járatot tártunk fel.

Az Alsó-barlang Vizes-ágának „bejövő” szifonja mögött szintén új járatokat tártunk fel. Itt kb. 150 m-t haladtunk a víz mentén folyásiránnyal szemben, majd egy szifon állta útunkat. Ezt 2004.

nyarán *Szalai Kornél* bűvár átúsztta, majd kisebb- nagyobb levegős üregeken keresztül kb. 100 m- t haladt előre.

Triász-korú anizuszi mészkőben keletkezett jellegzetes erodált plafonrészlet az Ász-barlangból

Fotó: Juhász M.

A jelenlegi végpont a völgytalp fölött található Kis-zsomboly zónájában, egyértelműen a Páfrányos-barlang felé mutat. Az itt folyó vizek mennyisége is nagyjából egyezik a Páfrányosban eltűnő vizek mennyiségével.

A vizes Főágban kisebb kürtömászások eredményeként további 100 m járatot tártunk fel. Az egyik emeleti rész érdekessége, hogy erősen megközelíti a Király-barlang Nagy-termét.

A két barlang bejárata közelében – kissé elkésve – 2003.-ban fedeztük fel a harmadik barlangbejáratot, az Ász-barlang bejáratát.

A romániai barlangkataszterben később ennek a barlangnak is nyomára jutottunk. Az ott 200 m hosszban megadott barlangot felméréseink alapján 300 m hosszúnak ítéltük meg. A barlang „bejövő” szifonjárata 2-3 m- re megközelíti Alsó-barlang „elmenő” vizes szifonját.

A barlang felmérését *Meiczinger M.* vezetésével az Anubisz tagjai végezték.

A barlang teljes bejárása csak száraz idő esetén lehetséges. Hossza az Anubisz adatai szerint kb. 1300-1500 m (véleményünk szerint ez erősen túlzó adat).

Rafaello barlang

A Bulbuc-forrástól a völgyön felfelé haladva mintegy 100 m-t megtéve a völgytalp fölött bal oldalt találjuk a Rafaello-barlang szűk bejáratát.

A barlangot 2003. tavaszán az Anubisz csoport tagjai tárták fel, jelenlegi hossza kb. 100 m. Tekintve, hogy a barlang bejárata és végpontja is a felszínnel kommunikál, tipikus átmenőbarlang.

Jellegzetes járatrészlet a Raffaello-barlangban

Fotó: Meiczinger M.

találkozunk, élővilága néhány rovarra, pókra és denevérekre korlátozódik. A bejáratnál észlelhető huzat feltehetően a barlang végpontján a felszínre szakadt járaton keresztül érkezik. Bejárása, ha a bejárat nincs feliszapolódva, 1 órát vesz igénybe.

Marokkó-barlang

A Caprei-völgyben a Bulbuc-forrástól a völgyön felfelé haladva a völgy jobb oldalán a völgytalp fölött mintegy 20 m-rel találjuk egy kőzetpad tövében a Marokkó-barlangot. Nevét a barlang marokkójáték- szerű omladékhalma után kapta. Feltárása 2003. nyarán történt (Svaier T., Polacsek Zs.).

Az üreg triász korú ladini mészkőben keletkezett, járatai egyértelműen eróziós geneziszről tanúskodnak. Feltehető, hogy a karszt- és völgyképződés egy korábbi időszakában a barlang egy kevésbé fejlett vízvezető járatként funkcionált. Ennek nyomai a barlangban mindenütt megtalálhatóak, több helyen kisebb mennyiségű kvarcit kavicsfelhalmozódás is található. A barlang falait több helyen akár 0,5 m hosszúságot is elérő cseppkövek díszítik, és az aljzaton a kevés kvarcit kavicsos kitöltésen rafaello csokoládészerű érdekes, koncentrikus kifejlődésű cseppkőgumók fedezhetők fel. Ezek átmérője 2-4 cm. A barlangban ma már csak szivárgó vizekkel

A triász korú ladini mészkő sziklapadjai között egy nagyon szűk, viszont rendkívül erősen

A Marokkó-barlang bajárata

Fotó: Szittner Zs.

huzatoló lyukat kitágítva, kisebb bontásokkal egy szűkebb járaton keresztül tártuk fel a végpontján már a 7 m-es járatszélességet elérő barlangot.

Genetikáját tekintve feltehető, hogy a völgy mélyülése során lefejezett és felszínre nyílt roncsbarlangról van szó, amely hidrológiailag mindenképpen a közeli Király-barlanggal kommunikál, esetleg annak egy felszínre lyukadt, fosszilis folyosótöredékéről van szó.

A kb. 100 m hosszú barlang végpontján sajnos óriási omladék halom állja el a továbbjutást, viszont az omladék közül komoly huzat tör elő. A végpont előtt mintegy 20 m-rel, csapadékosabb időszakokban a barlang szifonnal zárul.

Élővilága néhány rovarra, pókra, és denevérré korlátozódik. Bejárása 1 órát vesz igénybe.

Kis zomboly

GPS: N 46°50.552' E 022° 29.557' Tszf. magasság: 554 m

A Caprei-völgy középső szakaszán a Caprei-barlangoktól mintegy 300 m-re, a völgytalp fölött 10 m-rel nyílik a Kis-zomboly.

Feltehetően már régóta ismert, bejáratát mi 2002.-ben találtuk meg. A kb. 1 m átmérőjű, 8 m mély, majdnem teljesen függőleges akna talpát mélyítve a zomboly alján további 10 m barlangjáratot találtunk. Hossza kb. 20 m, mélysége 11 m.

Érdekessége, hogy éppen azon a helyen nyílik a völgyoldalban, ahol a Páfrányos-barlang vize a Caprei-völgy alatt áthaladva eléri a Caprei-barlang főágát. Ez a tézis még részben bizonyításra vár, de 2004. nyarán *Szalai Kornél* bűvár a Caprei-barlangból a bejövő szifonon átúszva – térképének tanúbizonyosága szerint – megközelítette a Kis-zombolyt. A zomboly

mélypontján a teljesen összecséppkövesedett végponton a leszivárgó vizek egy ökolnyi résen át tűnnek el.

A barlang bejárása 15-20 percet vesz igénybe.

Piriul Caprei barlang

Ezt a barlangot román kataszterben fedezték fel, majd ez alapján kerestük meg a felszínen a bejáratát. A tágas bejáratú, kb. 150 m hosszú barlangot a több szűkülete miatt bejárnunk teljesen nem sikerült, ennek ellenére a bejáratú akna utáni első terem alján egy huzatóló hasadékokat megbontottunk (*Svaier T., Polacsek Zs.*) . Ennek bontása nem hozott eredményt, s mivel a barlang további szakaszai nagyon szűkek, felhagytunk az itteni kutatással.

Ez a barlang feltehetően szintén a Király-barlang egy fosszilis szintjéhez kötődik, és a völgymélyülés során nyílt a felszínre.

Befoglaló kőzete triász korú anizuszi mészkő. Járatai egy nagyjából észak-déli irányú hasadékon helyezkednek el.

Bejárása kb. 1 órát vesz igénybe.

Lajháros-bontás

GPS: N 46°50.498'; E 022° 29.656'; Tszf. magasság:569 m

A Caprei-völgy felső szakaszán, annak déli oldalában nyílik a barlangméretet el nem érő, de egyértelműen karsztos eredetű Lajháros-bontás. A felfedezésekor szűk hasadék téli

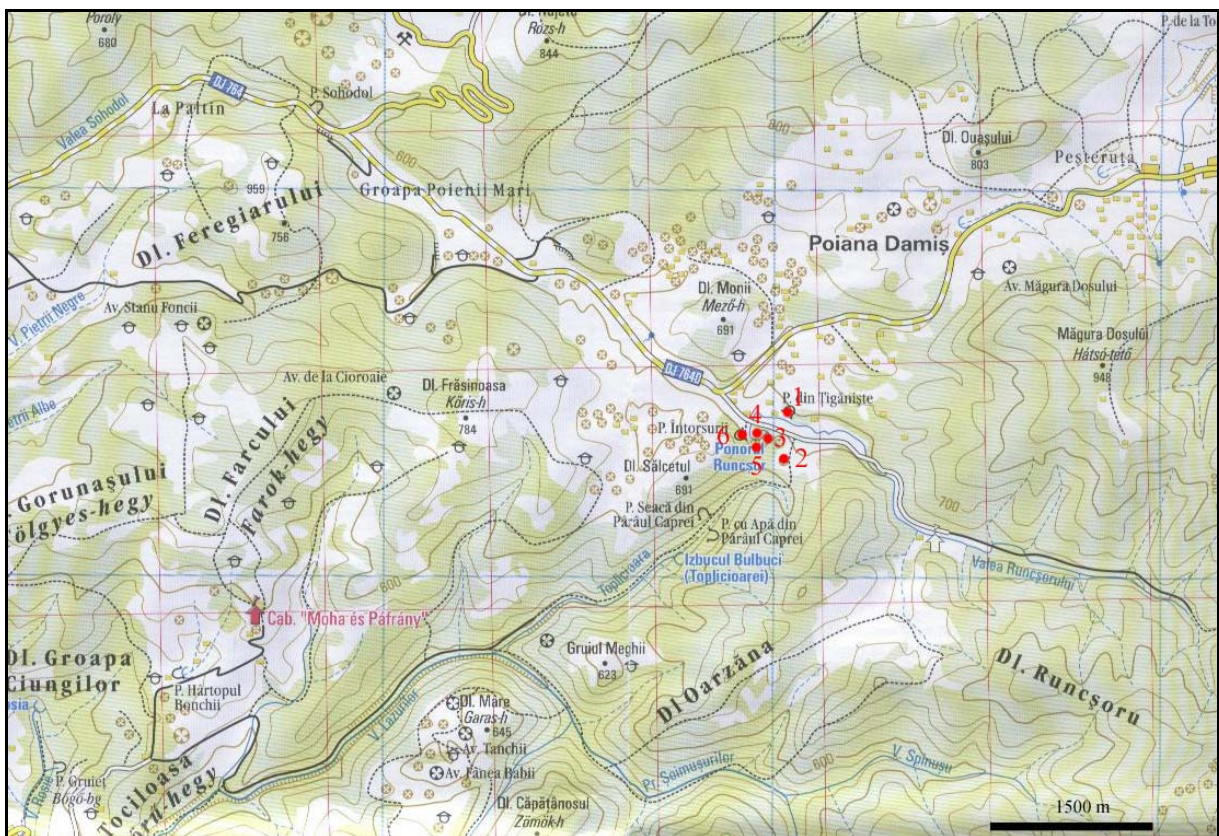
kigőzölgésével hívta fel magára a figyelmet. Ennek következtében 2002. évben megbontottuk, de munkánkat egyenlőre siker nem koronázta. Feltehető, hogy az üreg a Király-barlang egyik fosszilis szintjével kommunikál, bár az újabb felmérések szerint az ismert szakaszoktól 200-300 m- re van.

Lajháros-bontás

A Runcsor-patak barlangjai

A damisi kutatásaink kezdetén első próbálkozásaink a Runcsor-patak víznyelőjében történtek. A környék földtani és hidrológiai adottságai miatt, de víznyomjelzések tanúsága szerint is a Runcsor-víznyelő vize az innen kb. 140 m szinttel lejjebbi forrásküszöbű, és 1200 m távolságra levő Bulbuc-forrásban jut a felszínre. Ez a tény nagy barlangot sejtetett. Nyilvánvaló, hogy ez korábban felmerült más kutatókban is, hiszen a Runcsor-ponorban nyíló Intorsuri-barlang kedvelt túracélpont volt, és a ponor közvetlen környezetében nyíló több, kisebb- nagyobb barlang térképét és leírását találtuk meg a kataszterben (pl. Tiganiste,-Pestera din Insula).

A Runcsor-patak barlangjai⁶

⁶A térképen szereplő barlangok listája: 1. Tiganiste-barlang; 2. Hét-köves barlang; 3. Páfrányos-barlang; 4. Pestera din Insula; 5. Havas-töbör, 7. Intorsuri

Páfrányos-barlang

GPS: N 46°50.737 E 022° 29.702

Kutatástörténet

A Dámis déli határában található, óriási vízgyűjtő területű Runcsor-víznyelő már évtizedekkel ezelőtt felkeltette a barlangkutatók érdeklődését. Már a '30-as években folytak itt kataszterező barlangkutatások, melyek során egészen a '60-as

A Runcsor-patak víznyelője árvíz után 2006. tavaszán

Fotó: Szittner Zs.

Ereszkedés a Nagy-aknába

Fotó: Simon B.

évek végéig több kisebb-nagyobb barlang tárult fel a Runcsor-víznyelő katlanjában. Ezek közül a legnagyobb az Intorsuri-barlang, mely tágas folyosóiról és igen szép cseppkőképződményeiről nevezetes. Hosszát a romániai barlangkataszter 223 m- ben, mélységét 35 m- ben adja meg.

Érdekessége, hogy feltárását és térképezését kolozsvári kutatókkal közösen a szlovák Spiska Nova Ves-i barlangászok végezték.

A nyelő katlan egy másik érdekes képződménye a helyiek által Hirtopul Cu Nea- nak (Havas-beszakadásnak) nevezett óriási víznyelő, mely már a '30-as években is felkeltette a barlangkutatók figyelmét. Mindkét karsztképződményről

nyilvánvaló, hogy mára már fosszilissá vált barlangágak bejáratai. A Runcsor-katlanban a '80-as években több vízfestést is végrehajtottak, s ezek eredményeként kimutatható volt a víznyelő és a tőle 1200 m távolságra és 120 m-rel mélyebben elhelyezkedő Bulbuc-forrás kapcsolata.

Érthető tehát, hogy kutatótársaink figyelmét is felkeltette a nyelő katlan. 2000.-ben az Anubisz kutatói (*Kincses R., Kocsis A., Svaier T.*) egy huzatóló nyílást találtak a nyelő katlan keleti oldalában, a jelenlegi patakmeder fölött kb. 15 m-rel. A szűk közethasadékot viszonylag rövid idő alatt kitágítva fedezték fel a környék új nagy barlangját, a Páfrányos-barlangot. Az ezt követő években, elsősorban 2001.-2002.-ben a barlang kutatása tovább folyt, így sorban kerültek elő a barlang jelentős méretű oldalágai. 2001.-ben a Térképész- és Hurut-ágak (*Kincses R., Kocsis A., Svaier T.*), 2002.-ben az Adrenalin-ág (*Kocsis Gy. és társai*), a Körte-ág, a Meseország (*Svaier T.*), a Vöröskői-ág (*Kocsis A., Svaier T.*), és a barlang legnagyobb fosszilis emeleti ága, a Liba-ág (*Németh L., Polacsek Zs., Svaier T.*). 2002.-ben a barlang mélypontján található óriási szifontóban a budapesti Plózer István Barlangkutató Csoport tagjai merültek – sikertelenül.

A barlang további kutatása a Király-barlang feltárása miatt abbamaradt, pedig feltehetően fosszilis szintjein még sok járat várja feltáróját.

Közlekedés a barlang mély zónájában

Fotó: Simon B.

Geológiai és hidrogeológiai viszonyok

A barlang a Runcsor-katlan keleti oldalában egy szűk hasadékkal kezdődik. Az üreget teljes hosszában és mélységében triász korú, anizuszi mészkő foglalja magába. A járatok tektonikus irányítottsága egyértelmű, a barlang aktív és fosszilis szintjei egyaránt egy 10°-100°-90° irányú törés mentén jöttek létre. Kialakulásukat nyilvánvalóan ennek a törésnek és az ezen kialakuló víznyelő tevékenységnek köszönhetjük. Ha a barlangban egyre beljebb haladunk, hosszabb- rövidebb meanderező járatokon jutunk előre, melyeket kisebb, 4-15

m mélységű aknák kötnek össze.

A barlang hidrológiai aktivitása jelentős, a kb. 70 m mélység alatti, ún. „mély zónában” több vízfolyás is található.

A barlang – bejáratától számított – 102 m-es mélységben elhelyezkedő szifontó nyilvánvalóan a helyi erózióbázist jelzi. E szifontóból, amely egyben a barlang végpontját is jelenti, fluoreszcénes vízfestéssel igazolni sikerült a korábban csak feltételezett összefüggést a Caprei-barlang és a Páfrányos-barlang között, illetve a Caprei-barlang és a Bulbuc-forrás között. Ez egyben azt is jelenti, hogy a Caprei-barlang főágával párhuzamosan futó, attól keleti irányba kb. 150 m-re elhelyezkedő Király-barlang főága nem a Runcsor-víznyeléből kapja a vizét. Az erre vonatkozó hipotézisek a Király-barlang leírásánál találhatóak.

Egyéb megfigyelések

A vízesés

A barlangban uralkodó meteorológiai viszonyokkal kapcsolatban nem történtek mérések, az azonban megállapítható, hogy a barlang bejárata télen kifelé huzatol, nyáron pedig a légármalás befele irányul.

Már felfedezése idején is lakták különböző állatfajok, elsősorban rovarok és denevérek.

A barlang felmérését 2005. novemberében megkezdtük. Ez alapján megállapítható, hogy a barlang mélysége 102 m, de ha ehhez hozzáadjuk a búvárok által elért 10 m-es vízmélységet, akkor a barlang mélységét 112 m-ben adhatjuk meg. A bejáratától a barlang mélypontjáiig a poligon hossza 410 m, a barlang teljes hosszát pedig – becslések alapján – 2000-2500 m-ben adhatjuk meg.

Bejárása néhány órát vesz igénybe, ehhez a beépített létrák használatán kívül kötéltechnikai felszerelésre is szükség van.

A barlang mélyzónájában jelentős hidrológiai aktivitásra számíthatunk, még a Runcsor-patak kiszáradása idején is patakot és nyílt víztükröt találunk a végponton. Abban az esetben, ha jelentős esőzés, vagy hóolvadás duzzasztja a patak vizét, a végpont zónájában rendkívül látványos, óriási, kb. 15 m magas, akár 40-50 köbméter/perc hozamú vízesés jelenik meg.

Egy esetleges felszíni árhullám a mélyponton néhány perc elmúltával jelentkezik, így ez az ott tartózkodókat meglepheti.

Hét köves-barlang (Huda lui Laie)

GPS: $N 46^{\circ}50.643'$ $E 022^{\circ} 29.751'$

A Runcsor-ponortól kb. 200 m- re keleti irányban egy füves-töbrös mező közepén egy töbrő oldalában jelentéktelen sziklakibúvás tövében nyílik.

Mi 2002. nyarán találtunk rá, 7 kődarab elmozdításával.

A kezdetben szűk, meredeken lejtő kúszójárat után cseppkövekkel gazdagon díszített hasadékokon érjük el a végpontot, mely teljesen összecseppkövesedett.

Irodalmi kutatásaink tanúsága szerint

a barlangot a CSA- Cluj kutatói az 1980.-as évek elején már egyszer megtalálták, és a Huda lui Laie nevet adták neki. Adataik szerint a barlang hossza 103 m, mélysége 35 m.

Bár a térképükön szereplő összes járatot bejártuk, mi a hosszát 65-70 m-ben, mélységét 26 m-ben állapítottuk meg.

A Hét-köves barlang bejárata

Fotó: Polacsek Zs.

A barlang egy nagyon szép cseppköves üreg, mely kevésbé fejlett, ma már inaktív víznyelő. További kutatása célszerű lehet, mivel a jelenleg ismert járatok a Király-barlang járatainak meghosszabbításában, annak végpontjától kb. 400 m-re helyezkednek el. Bejárása kb. 1 órát vesz igénybe.

Pestera din Tiganiste

A barlang a Runcsor-patak egy inaktív víznyelője. Befoglaló kőzete triász korú anizuszi mészkő.

Benne óriási mennyiségű hordalék halmozódott fel, ezért kutatásával nem foglalkoztunk. Ennek ellenére kissé kételkedve fogadjuk a barlang hosszára vonatkozó 506 m-es hossz- adatot. Véleményem szerint a barlang hossza nem több 200- 300 m-nél.

Intorsuri-barlang

GPS: N 46°50.748' E 022° 29.530' Tszf. magasság: 614 m

Az Intorsuri-barlang a Runcsor-ponorban a patak jelenlegi szintjénél kb. 15 m-rel magasabban, egy kis sziklafal tövében nyílik. A régóta ismert barlangot kolozsvári kutatók a szlovák Spiska Nova Ves-i kutatókkal közösen kutatták az 1960.-as években. A barlang akkor érte el 200 m-es hosszát.

Az Intorsuri-barlang bejárata

Fotó: Szittner Zs.

Nagy méretű járatai triász korú anizuszi mészkőben alakultak ki. Kialakulása a Runcsor-patak korábbi víznyelő tevékenységének következménye, ma a barlang ismert szakaszai a patak szintje fölött 10-15 m-rel helyezkednek el. Közvetlenül a barlang alatt a patakparton egy állandó víznyelő nyílás csapolja meg a Runcsor-patak vizét. Feltehető, hogy az itt elnyelődő

víz a barlang még ismeretlen, mélyebb zónáin keresztül jut – a Páfrányos-barlangon keresztül – a Bulbuc-forrásba. Kutatásával mindeddig nem foglalkoztunk.

Bejárását az első terem aljában található lapos, vizes kuszoda nehezíti, mely nagy víz esetén szifonálódik. Belső, nagy méretű járatait igen szép cseppkőképződmények díszítik.

Hirtopul cu Nea (Havas-beszakadás)

GPS: N 46°50.660' E 022° 29.623'

A Havas-beszakadás a Runcsor-ponor katlanjának déli oldalában óriási, 30 m-es sziklafal alatt található. Genetikailag nyilvánvalóan a ponor egy régebbi víznyelő pontja lehet, azonban a '30-as években épült kisvasúti töltés mintegy elzárja a folyóvizektől. Az 1930.-as évekbeli leírások szerint a sziklafal tövében víznyelő barlang nyílása volt ismert, ez mára teljesen eltűnt, feltöltődött.

A sziklafalban található több nyíláshoz felülről leereszkedve csak 2-3 m-es oldott és erodált üregeket találtunk.

A Páfrányos-barlang térképének tanúsága szerint a beszakadás a barlang Pöttyös-termi zónája fölött helyezkedik el.

Nyíregyházi-bontás

A Páfrányos-barlangtól kelet-délkeleti irányban 15 m-re, de a bejáratától kb. 8 m-rel magasabban nyíló kis hasadékbarlang. Feltárását nyíregyházi kutatók végezték 2000.-ben. A kb. 6 m mélységű, 1 m átmérőjű cső nyilvánvalóan a Páfrányos-barlangba vezet, végpontja azonban teljesen beszűkül, így a bejutás rajta keresztül oda lehetetlen.

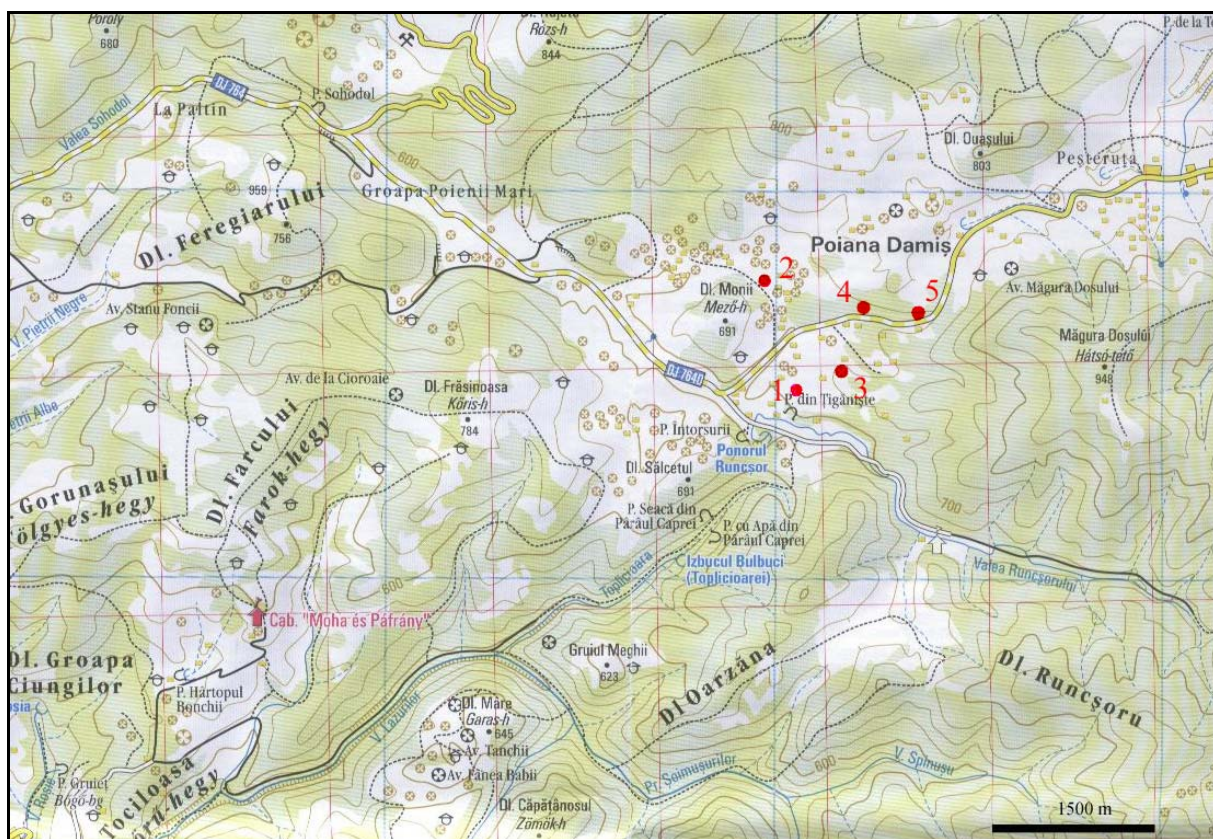
Kutatói: Kocsis A. vezetésével nyíregyházi barlangászok.

Pestera din Insula

A barlangot kolozsvári kutatók tárták fel a '80-as években 24 m mélységig. Bejárata a Runcsor-ponor félszigetén található, és bár feltáró kutatását terveztük, a bejárat beomlása miatt ez elmaradt.

A Poiana Damis barlangjai

A Poiana Damis barlangjainak feltárása a CSA-Cluj kutatóinak nevéhez fűződik. Az itt található barlangok közül a legnagyobb a Magura Dosului-zsomboly, mely egyben a Bulbuc-forrás vízgyűjtőjének északi határát is jelöli. Az ezen a területen nyíló barlangok kutatása feltehetően a Bulbuc föld alatti vízrendszerének felső szakaszába vezetne minket, bár a mai napig nem sikerült igazán perspektivikus helyet találni a kutatásokra.

A Poiana Damis barlangjai⁷

Pálinkás-barlang

A Pálinkás-barlang a helyiek által már régóta ismert üreg. Bejárata a Damis Huta nevű településrészének kocsmájától 300-m-re az erdő szélén egy 10 m átmérőjű, 5 m mély beszakadásban található. A terület tulajdonosának elmondása szerint mintegy 10 évvel

⁷ A térképen szereplő barlangok:

1. Bontás 2; 2. Bontás 1.; 3. Pálinkás-barlang; 4. Szalamandrás-barlang, 5. Marika-luka

korábban már jártak itt barlangászok (valószínűleg a CSA-Cluj tagjai). Bejáratát 2002.-ben mutatta meg nekünk a terület tulajdonosa, ekkor teljesen el volt tömve farönkökkel és némi kommunális hulladékkal. Két óra bontással jutottunk be a barlangba, melynek bejáratát akkor háromszög alakú keretácsolattal biztosítottuk.

A barlang triász korú anizuszi mészkőben alakult ki. A bejáratától keleti irányban mintegy 50 m- re már a vízgyűjtő területre jellemző homokkő fedettségű térszín található. Gyanítható, hogy a szomszédos patak völgy bevágódása előtt aktív víznyelőként funkcionált. Ennek ellentmond, hogy vízvezető árok nem vezet hozzá sőt, jelenlegi vízgyűjtő területe is nagyon kicsi: néhány ezer négyzetméter.

A barlang jelenleg 40 m mélységig ismert, hossza 100 m. A bejárat aknán 32 m mélységbe ereszkedhetünk le, mindvégig viszonylag szűk csőben haladva. Az ereszkedés közben néhány karr borda tanulmányozható.

A Pálinkás-barlang bejáratát rejtő töbör

Fotó: Forró G.

Az aknák alját elérve, bedobált szeméthalom alól bontottuk ki a folytatást, mely egy 8 m hosszú meanderen keresztül vezet a kolozsváriak által feltárt végpontra. Itt a szűk meander folytatódott, de átjárhatatlan volt. Kisebb járattágítással sikerült újabb 8-10 m- t előrejutni, ahol egy tágas, 1,5 m széles és 5 m hosszú hasadékba jutottunk. Ebben a teremben a kinti csapadékos időjárás miatt jelentős vízcsorgásokat tapasztaltunk.

A végpont teljesen összecementálódott, szűk hasadék. Huzatot nem éreztünk.

A barlangban néhány rovaron és denevéren kívül élőlényt nem találtunk.

Bejárásához egy 40 m-es kötél és mászó felszerelés szükséges. Bejárása kb. 1 órát vesz igénybe.

Szalamandrás-barlang (Pestera cu 4 intrare)

A Damis Huta-i iskolánál, az út túlsó felén a domboldalban nyíló, több bejáratú barlang. A román kataszter tanúsága szerint négy bejárata van, de ezek közül nem mind járható ember számára. A barlang román kutatók szerint 157 m hosszú, és 33 m mély.

A völgytalp fölött mintegy 15-20 m magasságban nyílik triász korú anizuszi mészkőben. Kialakulása víznyelő tevékenységre vezethető vissza, mára azonban a völgytalp mélyebb szintre vágódásával inaktivizálódott.

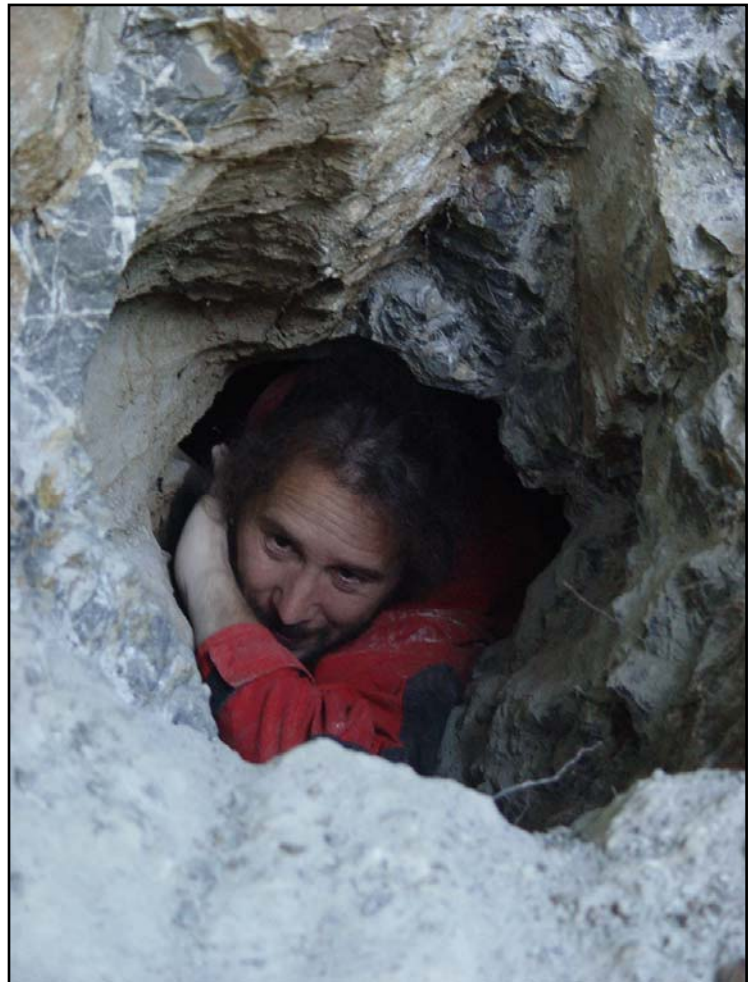
Bejárásához 20 m kötél szükséges. Végpontja lapos kúszójárat, mely rövid bontással folytatást sejtet. A légréses végpont kutatását megkezdtük.

Egyéb újabb kutatások

A Poiana Damis területén további három ponton próbálkoztunk kisebb feltáró munkával, de egyenlőre ezek egyike sem hozott eredményt.

Marika-luka

A Damis Huta-i iskolával szemben az út túloldalán, közvetlenül az árokparton található kis lyuk már régóta felkeltette figyelmünket. 2003. augusztusában néhány órás véséssel sikerült a barlangba bejuttatni legkarcsúbb társunkat, *Kocsis Andrást*. Elmondása szerint a bejárati szűkület után egy kb. 4-5 m mély, 50 cm szélességű hasadékba jutott, melynek alját némi agyag és kövek alkották. Huzatot nem érzékelt. Az üreg további kutatását nem tartottuk célszerűnek.

A barlang rendkívül szűk bejárata

Fotó: Juhász M.

Bontás 1

A Damis Huta- i kocsmától 400 m- re 340°-os irányban található, kis karsztos beszakadás megbontását 2003. nyarán végeztük. Ezt a helyet szintén a helyiek útmutatása szerint találtuk, elmondásuk szerint a beszakadásban, vagy közelében volt egy barlang, melyet telehordtak szeméttel.

Az 1. sz. Bontás

Fotó: Juhász M.

A beszakadást néhány estén keresztül – mintegy kikapcsolódásként – kb. 5 m

mélységig mélyítettük ki. A bontás eredményeként egy teljesen szálkő falakkal határolt 1,5 m hosszú, 0,5 m széles csőszerű járat vált ismertté, mely feltehetően egy korábbi, ma már fosszilis vízvezető járat lehetett. Kitöltése nedves, agyagos sár, kőzettömbökkel.

A barlangot mélyítve a bontás jelenleg egy légréses, lazán kitöltött zónát keresztez, mely akár rövid időn belül is eredményt hozhat.

A bontás közben minimális légmozgást érzékelünk.

A feltárásban részt vettek: *Barcza A., Borbély A., Feigel L., Juhász M., Kocsis A., Magyarósi J., Polacsek Zs. Svaier T.,*

Bontás 2

A Damis Huta nevű település kocsmájától 300 m-re, 120° -os irányban található karsztos mélyedésben 2002.-ben hajtottunk végre kisebb bontást. A bontás kb. 2 m mélységig nagy kövek között haladt, itt kis huzatoló nyílás nyílt meg. További kutatása célszerű lenne, mert a Tiganiste-barlang feletti kis platóba mélyülő töbör jelentős barlangot sejtet.

A feltárásban részt vettek: *Fülöp Sz., Kocsis A., Kucséra J., Meggyesi B.*

Búvármerülések

A területen több barlangban is folytak búvár módszerrel kutatások.

Páfrányos-barlang

2002. április elején a Páfrányos barlang mélypontját képező, a bejáratától 102 m mélységben található 15 m átmérőjű szifontóban merült a budapesti Plózer István Barlangkutató Egyesület tagja, *Dianovszky Tibor* (Biztosító búvár: *Zsoldos Péter*). Elmondása szerint 12 m mélységben a tó egyik oldalát képező szálkő falat rézsú-szerűen eléri a teremben felhalmozódott óriási törmelékhalom. Emiatt nem tudott mélyebbre merülni, így a további kutatás itt reménytelen. A barlang mélysége ezáltal 112 m- re nőtt. Az akcióban a Dámisban kutató magyar csapat vett részt.

Alsó-Caprei barlang

2004. júliusában az alacsony vízállás lehetővé tette a Caprei-barlangok bejövő szifonjának könnyű megközelítését az Alsó-barlangi bejáraton keresztül. *Szalai Kornél* búvár a félig megnyílt „bejövő” szifonon át mintegy 20 m új járatot tárt fel. Másnap *Kardos A. és Magyarósi J.* is átúsztak a felszifonon, *Szalai Kornél* pedig teljes búvárfelszerelésben további kb. 20-25 m-t úszott előre egy vízzel teljesen kitöltött, lapos járatban. A barlangszakaszról térképet készítettek, mely alapján úgy tűnik, a Caprei-barlang vize a Páfrányos-barlang irányából érkezik.

Bulbuc-forrás

GPS: N 46°50.310' E 022° 29.248'

2003. nyarán, nagyon alacsony vízhozamnál a budapesti Plózer István Barlangkutató Egyesület tagjai, *Dianovszky Tibor* és *Zsoldos Péter* merültek a forrásban. Ezen akció eredményeként kiderült, hogy a forrásjárat 30 m mélységig egy ferde cső, mely ebben a mélységben vízszintessé, majd emelkedővé válik. A szifon teljes átúsztása a mai napig várat magára.

Az ilyen mélységű merülés már komoly hozzáértést és odafigyelést igényel. Különös figyelmet kell fordítani a forrás szájánál található instabil kövekre.

Érdekességként megemlíthető, hogy a forrásban a bűvárok több pisztránggal is találkoztak.

Az akcióban a bűvároknak a Papp Ferenc csoport tagjai, illetve a Dámisban kutató magyar csapat segített.

Tavas barlang (Oarzana)

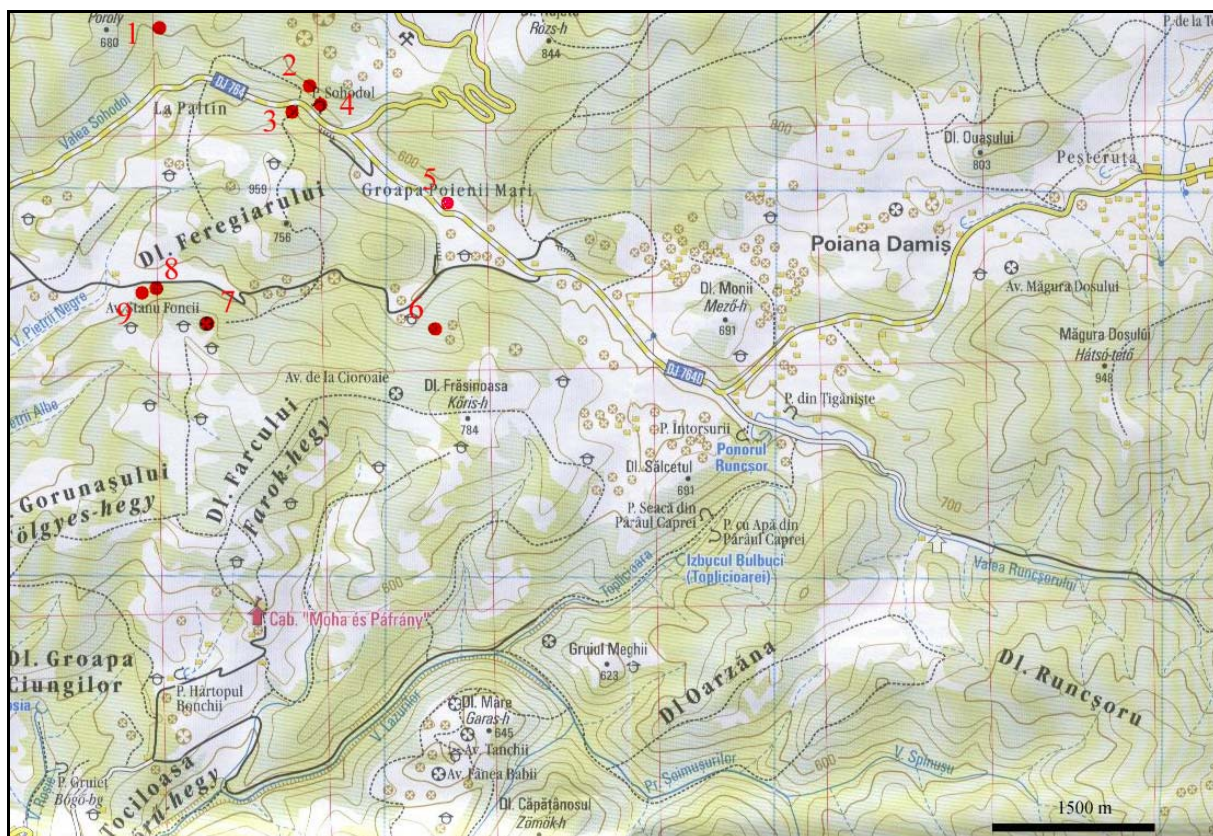
A barlang feltehetően a helyeik számára már régóta ismert volt, de a román kataszterben nyomára nem leltünk. Hossza becslésünk szerint 100 m, mélysége kb. 35 m. A barlang végpontján néhány négyzetméter felületű tavacska található. Ebbe a tóba felderítés céljából *Dianovszky Tibor* beúszott, de merülésre alkalmas helyet nem talált.

Egyéb kutatások más hidrológiai rendszerekben

A Rosia-forrás vízgyűjtője

A Rosia külterületén található Rosia-forrás a Királyerdő talán legnagyobb vízhozamú forrása. Vízgyűjtő területe mintegy 20 négyzetkilométer. A vízgyűjtő területen jelenleg is ismertek jelentős nagyságú barlangok⁸, és feltételezhető, hogy a mélyben itt egy nagyon nagy, még feltáratlan barlangrendszer várja felfedezőit.

Kutatásaink során nem fordítottunk nagy hangsúlyt e terület további feltárására, de így is születtek kisebb eredmények.

A Rosia-forrás vízgyűjtőjének általunk kutatott barlangjai⁹

⁸ Stanul Foncii (-339m mély, kb. 4 km hosszú), Sohodol (-102 m mély, kb. 1 km hosszú) stb.

⁹ A térképen látható barlangok listája: 1. Jurcanilor; 2. Mű-Sohodol; 3. Kis-Sohodol barlang, 5. Sohodol-zsomboly; 6. Ponor Cuculeasa; 7. Stanul Foncii; 8. Stanul Foncii alatti víznyelő; 9. Pestera pe Stanul Foncii

Stanul Foncii környéke

A Stanul Foncii elsősorban mint túracélpont szerepelt a korábbi évek során terveink közt. A – 339 m mély – barlangot többször bejárva, a bejárati 60 m mély akna alján egy fosszilis, viszonylag tágas járatba sikerült bejutni. Ennek hossza kb. 100 m. Mivel itt nyomokat nem találtunk, feltehető, hogy előttünk itt nem járt senki.

Feltárók: *Perényi K., Zih J.*

A Stanul Foncii bejárata alatti völgyben, a barlangászok által ismert sziklafalas víznyelőben 2002.-ben – teljes szárazság idején – sikerült a hordalék és a szálkő fötte között mintegy 20 m hosszan behatolni egy eddig ismeretlen kis üregbe. Az üreg végén sajnos további előrejutás nem volt lehetséges. (*Imre G., Polacsek Zs.*)

A víznyelő feletti hegyoldalon egy jelentős méretű, kb. 3 m széles, 3 m magas barlangszájat találtunk, kataszteri jelölés nélkül. Ebben a barlangban kb. 50 m járatot ismertünk meg. A bejárattól jobbra eső járatban a cseppkövek fölött továbbjutás sejthető. A bejárattól balra eső négykézlábás járatokban kisebb bontással talán tovább lehetne jutni.

A Stanul Foncii bejárata

Fotó: Polacsek Zs.

A barlang egy fosszilis barlangroncs, jelentős méreteit a bejárati zónában a kifagyásnak köszönhetjük. Lehetséges, hogy azonos a kataszterben szereplő Pestera pe Stanul Foncii- val.

Sohodol-zsomboly

GPS: *N 46°52.104' E 022° 27.056'*

A Sohodol-zsomboly a Dámisból Albioara felé vezető út bal oldalán nyílik a Zece Hotare- i elágazástól mintegy 100 m-re. A jellegzetes víznyelő barlangot román kutatók már a

'60-as években bejárták, mélységét helyesen, 102 m-ben adták meg. Hossza adataik szerint 700 m.

A barlangot túrázás céljából többször bejártuk, komolyabb új részt benne feltárni nem sikerült.

Véleményünk szerint a végponti zónájában két helyen érdemes további feltáró munkára gondolni: az egyik a barlang „elfolyó” szifonja, a másik a szifon fölött

A Sohodol-zsomboly bejárata árvízkor

Fotó: Szittner Zs.

található vízszintes, tágas, fosszilis járat. A szifonban a víz nem éri el egyértelműen a főtét, így lehetséges, hogy csak egy félszifonnal van dolgunk. Terveink között szerepel a szifon neoprén ruhában és könnyített búvár felszereléssel való átúszása.

A szifon fölötti, fosszilis járat végpontját korábban román kutatók megpróbálták átásni – sikertelenül. Feltehető, hogy kitaró bontással a szifon fölötti kerülő járat itt tárható fel.

A barlang 30 m mély Nagy-aknájában, az annak közepén felfele haladó jelentős méretű kürtők kimászása is terveink között szerepel. A barlang két nagy aknája között induló, meredeken felfelé tartó, omladékos járat bal oldalán egy kis kürtőbe felmászva 15-20 m új járatot tárunk fel, aminek végét omladék torlaszolja.

A Sohodol-zsomboly kutatása rendkívül perspektivikus, mert az itt elfolyó víz a víznyomjelzések tanúsága szerint az innen 5 km- re levő Rosia-karsztforrásban lát napvilágot.

Bejárása a víznyelő aktív volta miatt árvízveszélyes.

Végpontjának eléréséhez 2 db 10, egy 25, egy 40 m hosszú kötélre, valamint teljes mászó felszerelésre van szükség.

Sohodol-zsomboly környéke

A Sohodol-zsomboly közvetlen környezetében még két további barlangot jártunk be. A helyi kutatók által Kis Sohodol-zsombolynak nevezett zsomboly kezdeményt, melyet 6 m mélységig ismertük meg, illetve a Sohodol-zsomboly bejárata feletti hegyoldalon található, a vidéki versenyzők sajátos humorával elnevezett Mű-Sohodol barlangot. Ez utóbbi egy kb. 15 m hosszú, a völgyképződés során felnyílt barlangroncs. A feltáró kutatás szempontjából a Kis Sohodol-zsomboly (GPS: N 46°52.112'; E 022° 26.952';)mélyítése célszerűnek tűnik.

Pestera din Jurcanilor

GPS: N 46°52.370' E 022° 26.018'

A Jurcanilor barlang bejárata

Fotó: Szittner Zs.

A Jurcanilor-barlang a Dámisból Albioara felé vezető út jobb oldalán a Parsaia-hegytől keleti irányban, kb. 500 m- re nyílik egy óriási sziklafalas víznyelőben. A triász korú, anizuszi mészkőben kialakult barlangot 1950.-ben említik először a szakirodalomban. Térképét 1976.-ban a CSA kutatói készítették el. A bejárati csarnokba befolyó – alkalmanként igen jelentős vízhozamú – patak két ponton nyelődik el. A bejárati csarnok bejáratánál jobb oldalt levő nyílás kutatásával még nem foglalkozott senki, viszont a csarnok mélyén található nyílásban az akkori kutatások dokumentációja szerint kb. 50 m járatot tártak fel.

A végpontot – leírásuk szerint – összecszeppkövesedett kövek alkották.

A 2003. évi tavaszi árvizek idején – mivel máshol kutatni nem tudtunk – kíváncsiságból kerestük meg a barlangot. Minimális munkával a csarnok végi nyelő pontból eltereltük a befolyó vizet, így bejárhattuk a leírásból megismert járatokat. Meglepve tapasztaltuk, hogy a jelölt összecséppkövesedett végpont nem létezik, és innen – egy igen szűk hasadékon tovább kúszva – egy újabb, kb. 15 m mély akna tetejére értünk. Ennek alján egy viszonylag tágas – kb. 5 m átmérőjű – termet találtunk, ahonnan egy szűk meandert még kb. 10 m hosszban tudtunk követni. Az így megismert végponton a meander nagyon elszűkült.

További kutatását nemcsak a Rosia-forrással kimutatott (5 km-es légvonalbeli távolság) hidrológiai összefüggés, hanem a barlangban érzékelhető huzat, és a jelenlegi jelentős víznyelés is indokolja.

Hossza kb. 100 m, mélysége kb. 30 m.

Kutatói: *Borbély A., Fülöp Sz., Imre G., Kocsis A., Meiczinger M., Meggyesi B., Polacsek Zs., Svaier T.,*

Sparheltos-bontás

GPS: *N 46°51.621' E 022° 27.995'*

A dámisi Groapa Poieni Mari-ban található útszéli víznyelő csoport mélypontján található szálkő csövet kb. 2 m mélységig mélyítettük ki 2002. nyarán. A jelenlegi végpont kissé kitágul, és huzatol. Kitöltése lazán összeállt közettörmelék.

A víznyelő csoport hidrológiailag aktív, olvadáskor jelentős vizet vezet a mélybe. Víznyomjelzése (*Oraseanu; 1982*) az innen 4800 m- re levő Rosia forrással mutatott összefüggést.

Kutatói: *Abonyi Sz., Imre G., Mészáros I., Polacsek Zs., Szász N.,*

Sparheltos-bontás

Fotó: Szittner Zs.

Ponor Cuculeasa

A Ponor Cuculeasa a Dosului Frasinosa-hegy északnyugati oldalában, a Stanul Foncii völgyébe vezető út bal oldalán, az erdőben található. Jelentős méretű aktív karsztos mélyedés. Az itt elnyelődő víz a víznyomjelzések tanúsága szerint a Rosia-forrásban lát napvilágot (4,3 km távolság, 385 m szintkülönbség). Az utóbbi években több alkalommal próbálkoztunk a víznyelőben kutató munkával, elsősorban az erősen huzatoló közethasadékokban.

Kutatói: *Abonyi Sz., Ézsiás Gy., Kocsis A., Piri A., Polacsek Zs., Svaier T.,*

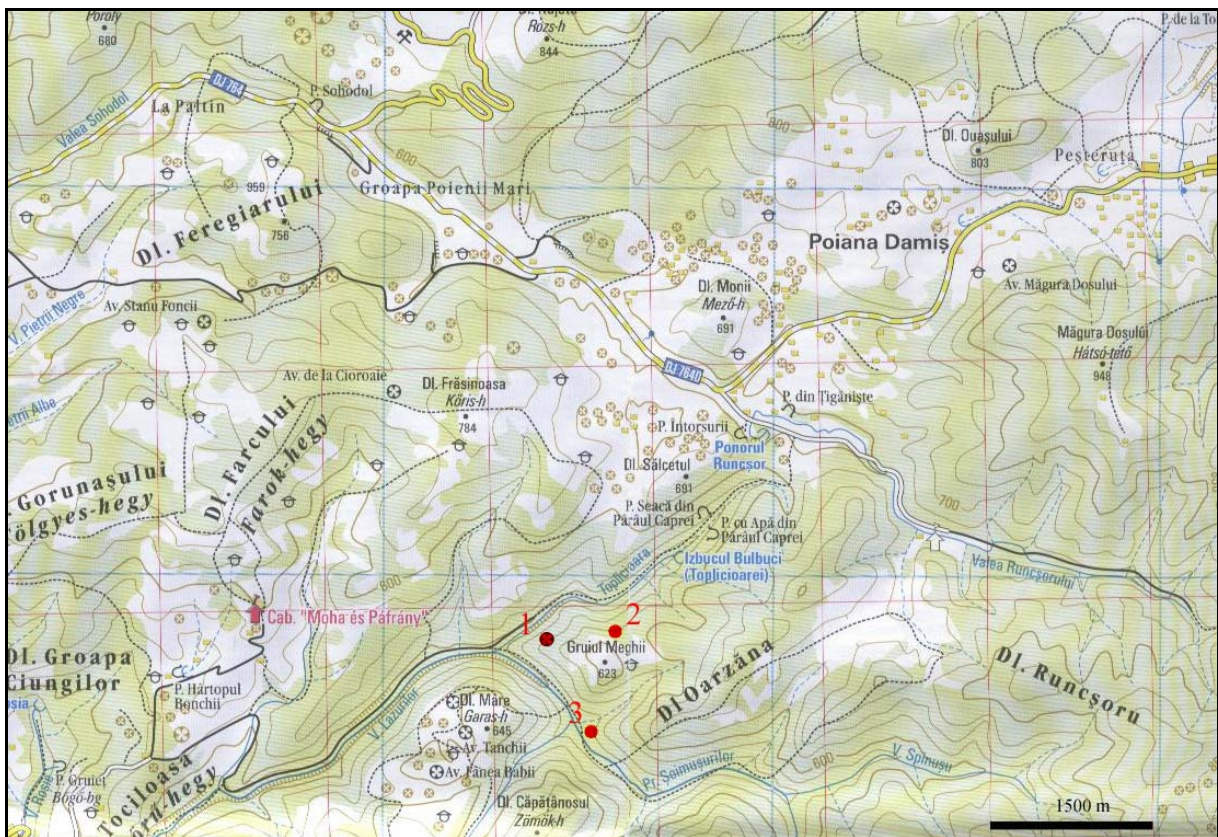
A Cuculeasa-tól északra található országút egy ponton évről- évre beszakad

Fotó: Szittner Zs.

Gruul Meghii-barlangok

A romániai barlangkataszter tanúsága szerint a Dámistól délre elhelyezkedő Gruul Meghii-hegyen 3 barlangról készült az 1980.-as években kataszteri felvétel. Hosszas keresés után mindhárom barlangra ráleltünk.

A Gruul Meghii-hegy jura korú farcui mészkőben alakult ki. A Solymos- és a Toplicioare- völgyek mélybe vágódásakor mintegy elszakadt a környező karsztfennsíkaktól, elsősorban a Solymos-völgytől délre elhelyezkedő platótól. Barlangjai kutatási szempontból mindenképpen érdekesek, hiszen a völgytalptól számított magassága mindhárom bejáratnak legalább 200 m.

A Gruul Meghii barlangjai¹⁰

¹⁰ A térképen szereplő barlangok listája: 1. Posistaul Mare din Gruul Meghii, 2. Csobogó-viznyelő, 3. Solymos-forrás

Posistaul Mare din Gruicul Meghii

E barlang közvetlenül a kis karsztplató nyugati oldalán, az erdőszélen, egy teljesen jellegtelen gödörben nyílik. 1 m átmérőjű bejárata rögtön egy 15 m mély aknát rejt, melynek alján háromfelé folytathatjuk utunkat.

Déli irányban egy 18 m mély, 3 m átmérőjű aknába ereszkedhetünk le, melynek alját omladék torlaszolja el. Alján szép cseppkőfolyások találhatóak.

Közvetlenül a bejárati akna alatt nyílik egy kisebb, 6 m-es akna, melynek aljából néhány 10 m járatot járhatunk be.

A barlang északi, nehezen megközelíthető aknája egy, kb. 10 m mélységű, kezdetben 1 m átmérőjű cső, amely az 5. méternél összenyílik a középső aknával. Az északi akna alján szűk meanderben kb. 10 métert tudunk előre haladni, kisebb vésésekkel. Itt tovább előrelátni a szűk meanderben, de innen a hasadék járhatatlanná válik.

Huzatot nem érzékelünk. A barlangban máshol sem láttunk továbbjutásra alkalmas helyet.

Mélységét 33 m-ben, hosszát 150 m-ben adhatjuk meg.

A barlang egy észak-déli irányú hasadék mentén alakult ki, járatainak mérete és formakincse alapján egy vízgyűjtő területét vesztett víznyelőbarlangról van szó, melynek bejárata feltehetőleg nem azonos az egykori víznyelő járattal. A jelenlegi bejárat a barlang felszínre harapódzásának eredménye.

Kutatói: *Bán B., Bán T., Polacsek Zs.*

A Csobogó-víznyelő bejárata

Fotó: Polacsek Zs.

Posistaul Mic din Gruicul Meghii

Az általunk csak Csobogó-víznyelőnek hívott barlang a Gruicul Meghii északi oldalán, a homokkő és mészkő határon kialakult töbr-csoport egyik mélyedésében nyílik. Kis méretű bejáratát csak véletlenszerűen lehet megtalálni. Hosszát román kutatók 41 m-ben adták meg, mélysége szerintük 17 m.

Ezzel szemben bontásaink eredményeként a barlang mára elérte az 50 m-es hosszt, mélysége azonban még így is csak 10 m.

A szűk bejáraton leászva jobbra egy szűkületen át lapos járatba érünk, melyben helyenként fel tudunk egyenesedni. Feltűnő a járatot kitöltő óriási mennyiségű, nyilvánvalóan nemkarsztos vízgyűjtő területről származó, elsősorban homokkő törmelék. E járat vége „átbeszélhetően” visszacsatlakozik a barlang bejárat zónájába. A bejáratától balra, lefele haladva kb. 15 m után érjük el a végponti zónát. Ezen a helyen több napig tartó vésés árán kb. 10 m-t haladtunk előre. Jelenleg egy szűk, de magas hasadékból végződik a barlang. A hasadék alján további véséssel lehetne továbbjutni. A végponti szűkület mögül visszhangot hallunk. Ezen a helyen a külső időjárástól függő irányú, rendkívül erős huzat érzékelhető. Az év nagy részében vízfolyás nehezíti a bejárást.

Az aggregátor - útban a Csobogó felé

Fotó: Polacsek Zs.

A barlang egy fejletlen, de hordalékkal helyenként erősen kitöltött víznyelő, melynek kutatása egy mély barlang felfedezésének lehetőségét rejti magában. A barlangtól néhány 100 m-re, de szintben közel 200 m-rel mélyebben egyértelműen a barlangot képező törésirányon egy apró, ám állandó vizű forrás fakad, melynek árvízi kitörési pontját néhány méterrel feljebb

megtaláltuk.

Pestera din Gruicul Meghii

A romániai kataszter szerint 10 m mély aknabarlang egy sziklafal tövében a Gruicul Meghii északi oldalában nyílik. Az aknába leereszkedve további járatot nem találtunk. Az aknaszáj mellett egy szűk, kb. 8 m hosszan járható meanderbe sikerült bekúszni. A lehetetlenül elszűkülő hasadékból továbbjutási lehetőséget nem láttunk.

Solymos-völgyi forrás

Terepbejárásaink során figyeltünk fel a Solymos-völgy északi oldalában a patak szintje fölött kb. 6-8 m- re található bő vizű forrásra. Különösen felkeltette a figyelmünket a karsztforrás környezetében található nagy mennyiségű mésztufa kiválás. A forrást jobban megvizsgálva forrásszáját ugyan nem találtunk, de több ponton kisebb üregből kitörő vízfakadási pontokra leltünk. Rendkívül érdekes a forráscsoporttól 20 m- re, északnyugati irányban található árok, mely egyértelműen a hegyoldalban egy pontban végződik. Vizsgálódásunk során megállapítottuk, hogy ez a hely egy korábbi árvízi kitörési pont. Ezt megbontva néhány kő elmozdítása után, egy szűk, a mélybe vezető hasadékot találtunk, melyből némi huzatot is éreztünk, és a bedobált kövek 6-8 m-t estek. Sajnos később a területre visszatérve a hasadék tetejét beomolva találtuk. A forrás fölött kb. 100 m-rel magasabban található az Oarzana északi felén levő kis karsztfennsík. Feltételezésünk szerint a forrás a tőle

kb. 1,5 km- re levő víznyelőkkel kommunikál a forrás.

Albioara-táró barlangjai¹¹

Az Albioara-völgy alsó szakaszán, Rosiától mintegy 2 km- re a völgy keleti oldalában nyílik az albioara-i bauxitbánya táró. Az 1990.-es évek végén, a bányászat felhagyása után, a barlangászok – bejárván a tárót – több jelentős méretű barlangot tártak fel.

2003. októberében a tárót hagyományos barlangász mérőeszközökkel felmértük, így annak térbeli kiterjedéséről egyértelmű

Penészgombák az Albioara-táróban

¹¹ A sorszámozás megegyezik a mellékelt térképvázlaton található számokkal.

információink vannak. A bejárásaink során rengeteg barlang indikációt találtunk, és szám szerint 12 jelentősebb méretű üregre leltünk.

1. Pestera cu Cristala

A bejáratától kb. 400 m- re levő elágazásnál balra fordulva 50 m után találjuk a barlang tágas járatait. A táró azonban nemcsak itt metszette ketté a barlang járatait, hanem az elágazásnál egyenesen tovább haladva is megtaláljuk a barlangba vezető nyílást. Ha az elágazásnál balra fordulva közelítjük meg a barlangot, a bal oldali járatokban tágas és mély aknákat találunk. Az első ereszkedés kb. 20 m-es, Ennek alján 2003. évi nyári táborunk

alkalmával egy szükület kivésésével újabb 15 m-t sikerült lefele továbbjutni. A vágat jobb oldalán tágas járatokon juthatunk el a barlang nevét adó kristálycsoportokhoz. A barlang hosszát 200 m- ben adhatjuk meg. Legmélyebb pontja kb. 30 m-rel van a tárók szintje alatt.

Feltárói: *Nagy E., Kocsis Gy., Sebestyén P.*

Kristályképződmények a barlangban

Fotó: Forró G.

2. A Pestera cu Cristala 2. bejárata.

3. Albioara táró 3. sz. barlang

A vágat bal oldalán a bejáratától kb. 450 m- re található magas hasadék. Ha bejáratához felmászunk, kiderül, hogy egy, a vágatra merőleges hasadék képezi a barlangot, mely lefele 4, felfele kb. 8 m magasságig folytatódik.

4. Albioara táró 4. sz. barlang

A táróban kb. 600 m- t befelé haladva egy elágazást találunk, melyen balra fordulva, további 300 m után a járatot átszelő hasadékot keresszük. Az 1 m széles, és kb. 3 m hosszú

hasadékot lefele kőzettörmelék és csődarabok zárják el, de felfelé kb. 10 m magasságig fellátni. Kolozsvári kutatók információi alapján ez a hasadékbarlang kb. 50 m mélységig volt ismert.

5. Albioara táró 5. sz. (Gyutacsos) barlang

A táróban észak felé haladva a második, bal oldali elágazásnál balra fordulva 500 m után, a bal oldali falban található a barlang bejárati nyílását. A kezdetben meredeken lejtő járat kb. 10 m után egy nagy aknába torkollik, melynek mélysége 30 m. Az óriási, nagyjából észak-déli irányú hasadék aljára leérkezve egy omladékkúpon találjuk magunkat, melyről északi irányban még 10-15 m-t haladhatunk a barlang végpontjáig. Itt a nagy mennyiségű összetorlódott kőzettömbök között a továbbjutás nem lehetséges. A barlang anizuszi mészkőben alakult ki, óriási hasadék mentén. Feltárói (*Bene Zs., Polacsek Zs.*) 2003.-ban feltehetően elsőként jártak a barlangban.

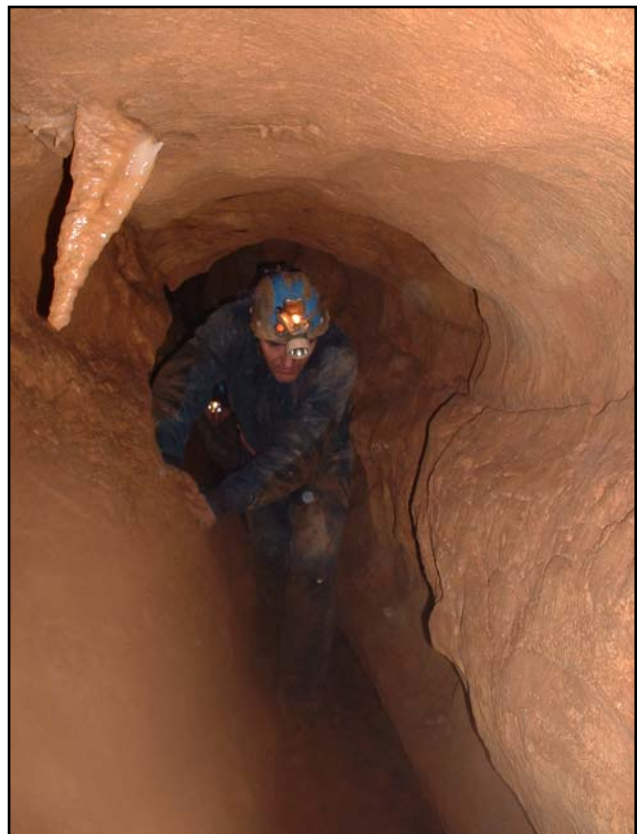
A barlang teljes mélysége kb. 40 m, hosszát 80-100 m-ben adhatjuk meg. Bejárásához egy 40 m hosszú kötélre van szükség.

6. Albioara táró 6. sz. barlang

A 6. sz. barlang megegyezik a román kutatók által már korábban leírt Pesteră cu Izvora nevű barlanggal. Damm Pali adatai szerint a barlang kb. 100 m mély és a bejáratától felfelé is 50 m magasságig ismerték meg.

7. Albioara táró 7. sz. barlang

A térképvázlaton feltüntetett helyen 2003.-ban (*Bán T. és Polacsek Zs.*) Kötélbiztosítással egy kb. 15 m magas hasadékba mászott fel. A hasadékkürtő tetején a járat elszűkült, további előrejutásra nem volt lehetőség.

Pesteră cu Cristala

Fotó: Simon B.

8. Alboiara 8. sz. barlang

A tárórendszer északnyugati ágának legvégén, a bejárattól kb. 1,5 km-re található barlang. A járat bal oldalában nyíló 1 m szélességű hasadékon (*Kocsis A.*) kb. 8-10 m mélységbe sikerült lemászni. Az átlagosan 1 m szélességű járat itt teljesen eltömődött a beleszórt óriási mennyiségű – a bányászat során keletkezett – meddő közettörmeléktől.

9. Albioara 9.sz. barlang

A bejárattól kb. 1,5 km.-re az északi irányba haladó ág jobb oldalában található barlangot 2002.-ben fedezték fel (*Bán T., Fülöp Sz., Juhász G., Polacsek Zs.*). A ferde, kb. 10 m hosszú szűk hasadékjárat vége elszűkül, így itt továbbjutásra nem számíthatunk.

10. -11. Albioara táró 10. sz. és 11. sz. barlang

Az Albioara-táró északi ágának utolsó 500-600 méternyi része sajnálatos módon 2004. telén beomlott. 2003.-ban az itt feltárt két barlangot ezért már nem sikerült felmérni, azonban helyüket a mellékelt térképvázlaton megadjuk. A 10. sz. barlang hosszát 20, a 11. sz. barlang hosszát 40 m-re becsüljük.

A 10. számú barlang bejárata rendkívül erősen huzatolt.

12. Pamélanderzon-barlang

A táró északnyugati ágában kb. 500 m után a járat főtéjében található nyíláson felmászva 2004. áprilisában egy kb. 50 m hosszú, vízszintes, tágas barlangjáratot találtunk (*Bán T., Barcza A., Polacsek Zs.*). A járatokat nagy mennyiségű agyag tölti ki, s bár erős légmozgást észleltünk, benne továbbjutási lehetőséget nem láttunk.

A Pamélanderzon-barlang kutatói

Fotó: Polacsek Zs.

Mellékletek

Térképek

- Király-barlang – alaprajz *(a vonatkozó fejezet része)*
- Király-barlang – hosszmetset *(a vonatkozó fejezet része)*
- Marokkó-barlang
- Kis-zsomboly
- Lajháros-bontás
- Hét köves-barlang /Huda lui Laie/
- Poiana Damis 1. sz. bontás
- Kis Sohodol-barlang
- Pestera din Jurcanilor
- Csobogó-víznyelő
- Albioara táró
- Albioara táró 2. sz. barlang
- Gyutacsos-barlang

CD

- Jelen pályázati anyag digitális formátumban

DVD

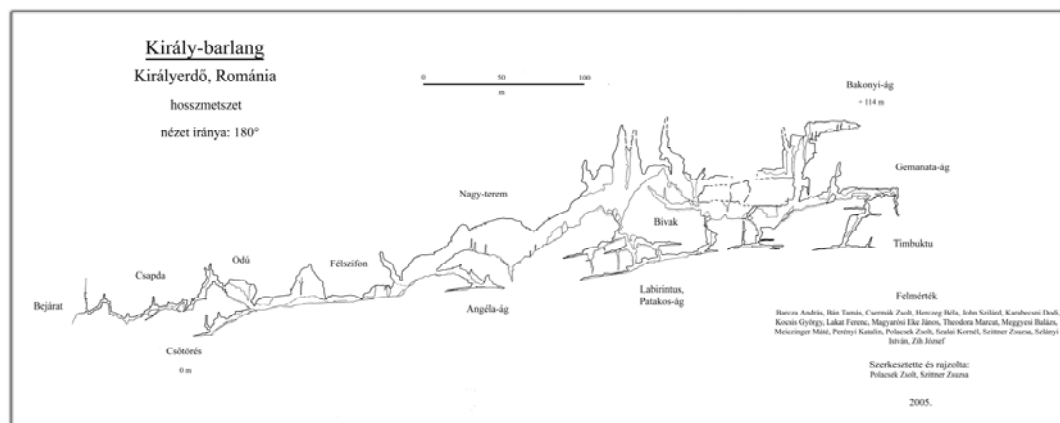
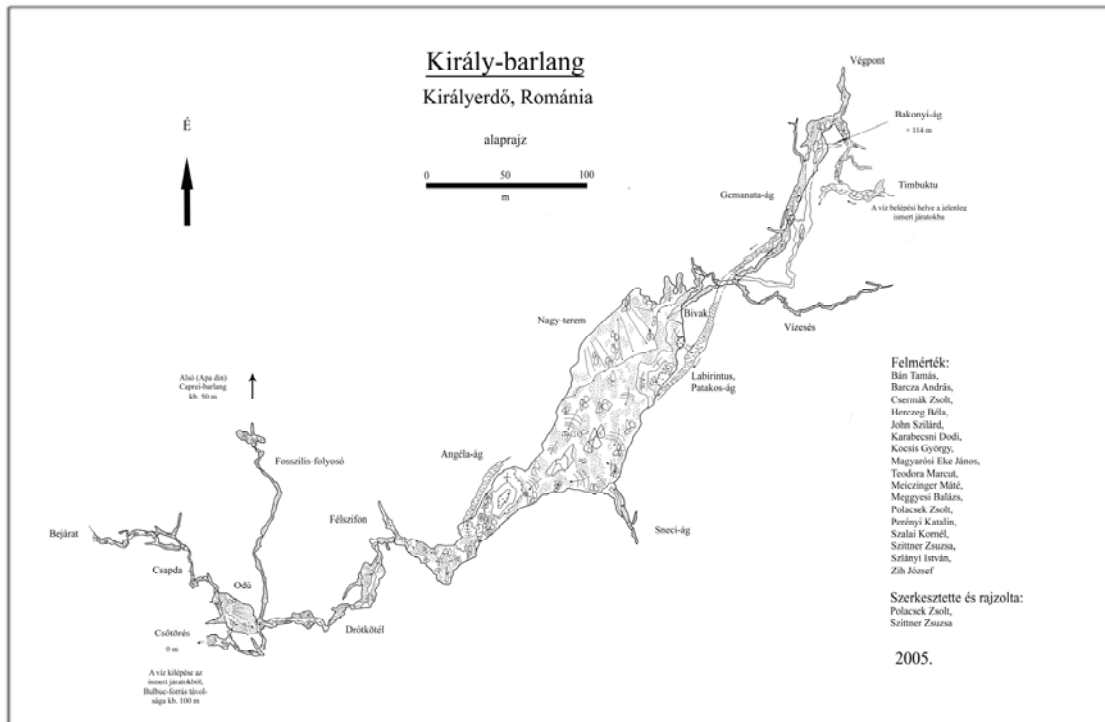
- Zenés képösszeállítás a Királyerdőről

Irodalomjegyzék

- Oraseanu I. (1991.): Hydrogeological map of the Padurea Craiului Mountains
- Rusu T. (1988.): Castul din Muntii Padurea Craiului
- Ianovici V., Borcos M., Bleahu M., Patrulius D., Lupu M., Dimitrescu R., Savu H. (1976): Geologia Muntilor Apuseni

A felsoroltakon kívül leírásunk alapját képezik a következő szakkikkek:

- Viorel Traian Lascu: Pestera din Mina Jofi
- Ludovic Mátyási: Complexul Carstic Viduta
- Adrian Iurkievic, Viorel Lascu és Horia Mitrofan: Intre Vida si Albioara
- Minerva Chiurca, Christian Popa, Ion Sabau: Monografia Zonei Carstice Piriul Runcsor-Piriul Caprei-Valea Toplicioarei
- Iancu Oraseanu: Contributii la cunoasterea hidrodinamicii sistemelor acvifere carstice din Muntii Apuseni
- Paul Damm, Tamás Bruncsák: Carstul din zona Farcu

Marokkó-barlang /Caprei-völgy/

0 5 m

poligon pontok mentén beforgatott hosszmetset

Bejárat

Végpont

Felmérte: Szittner Zsuzsa és Polacsek Zsolt
-2006-

Kis-zsomboly

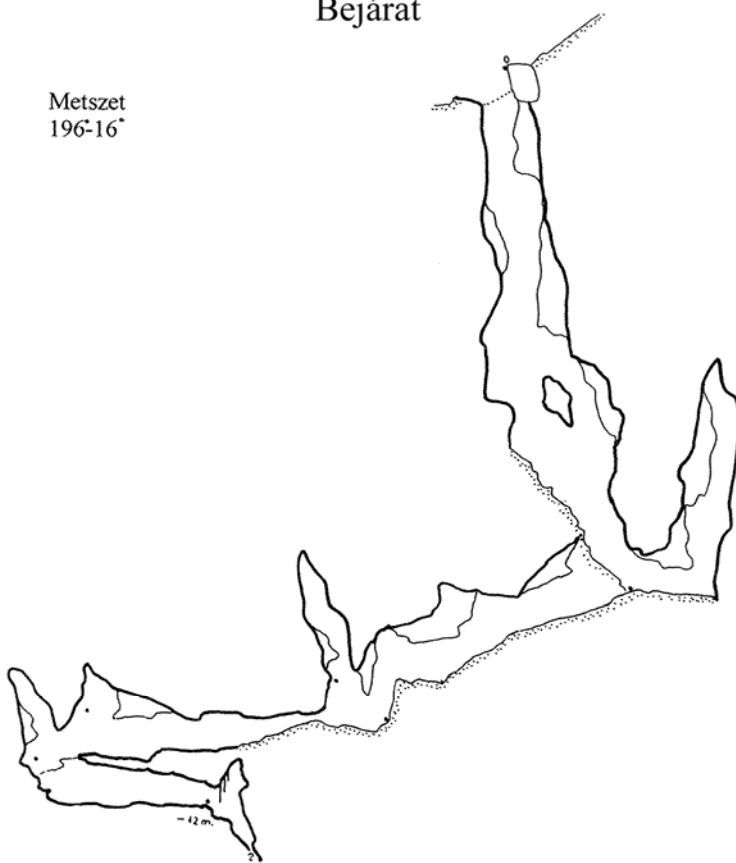
/Király-erdő, Valea Caprei/

0 5 m

Bejárat

Metszet
196-16*

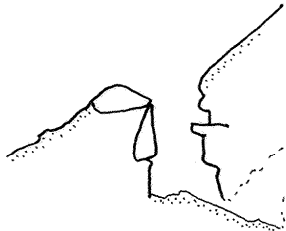
Felmérte: Magyarosi János, Polacsek Zsolt
Szerkesztette és rajzolta: Polacsek Zsolt
Anubisz-2003-t

Lajháros-bontás /Caprei-völgy/

0 5 m

A horizontal scale bar with a solid black top half and a dashed black bottom half, indicating a length of 5 meters.

metszet 0-180°

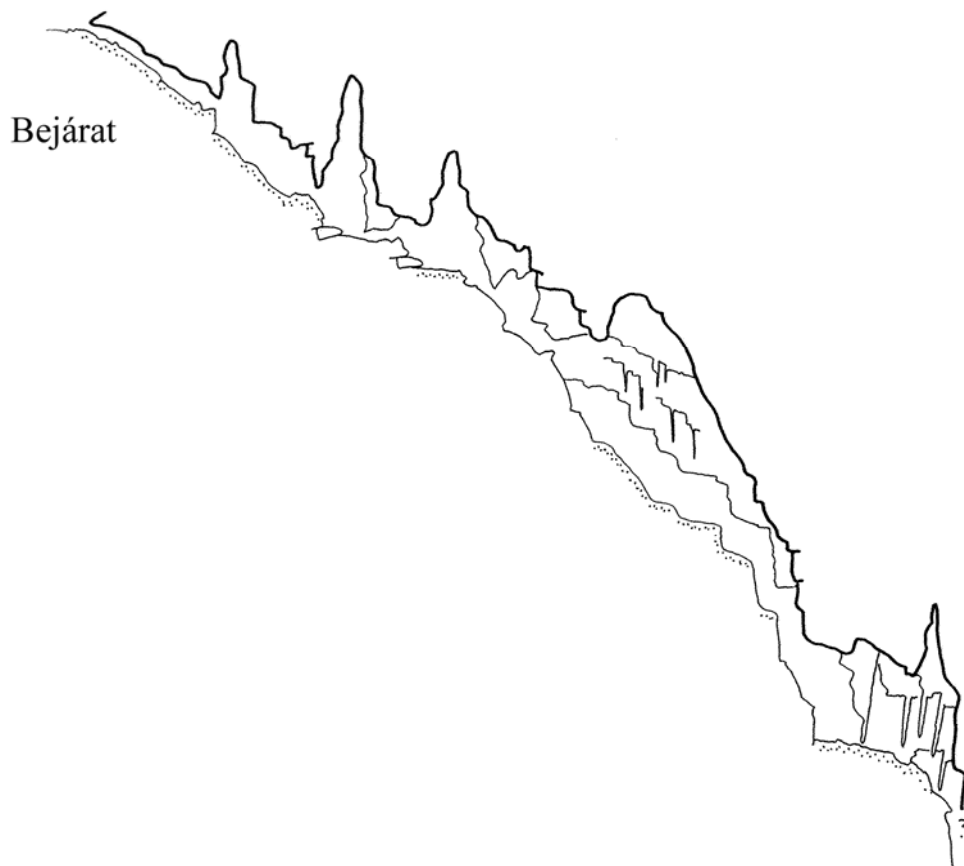
Felmérte: Szittner Zsuzsa és Polacsek Zsolt
-2006-

Hét köves-barlang /Huda lui Laie/

0 5 m

poligon vonal mentén felvett hosszmetset

Felmérte: Szittner Zsuzsa és Polacsek Zsolt
-2006-

Poiana Damis 1. sz. bontás

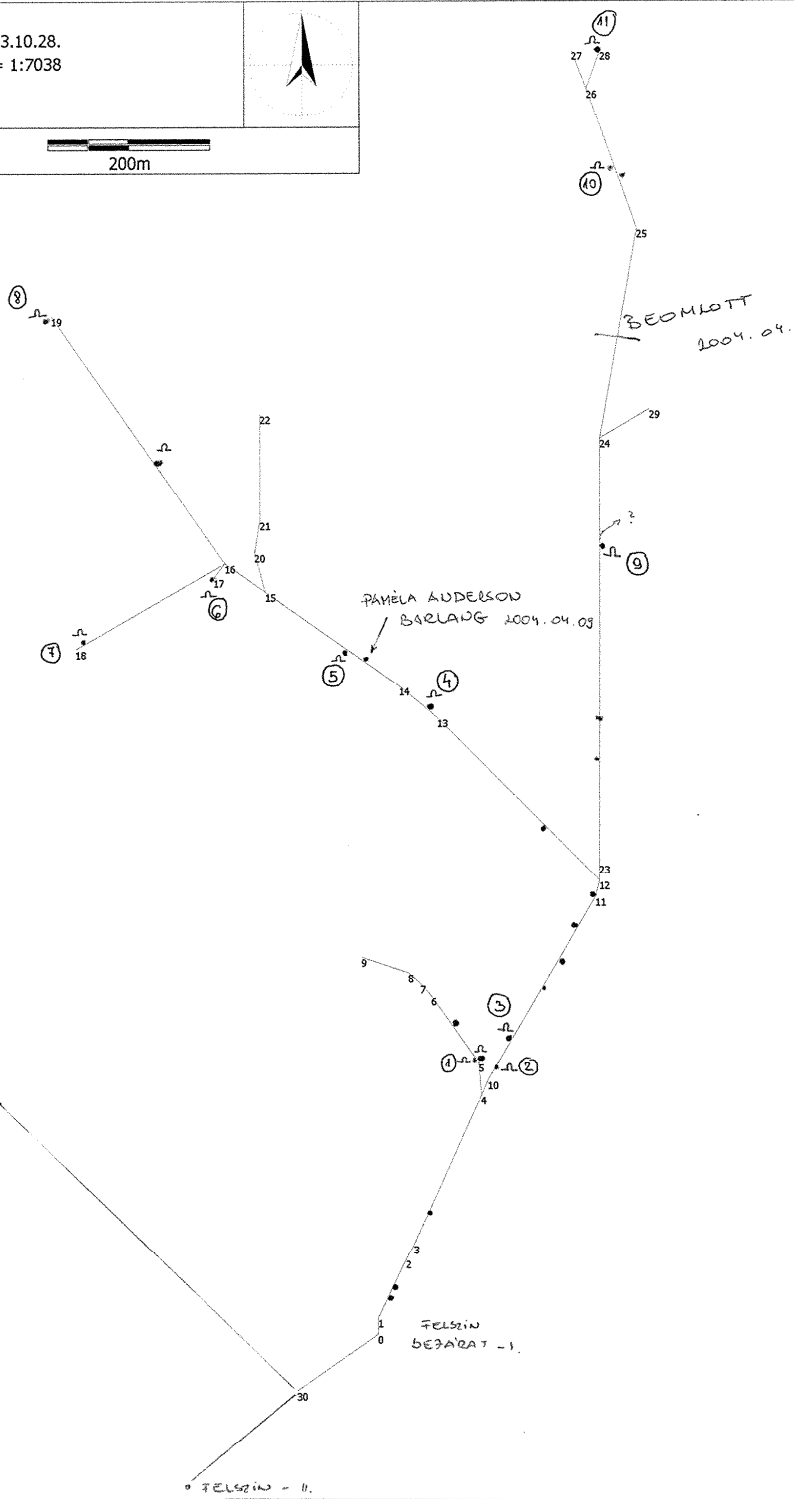
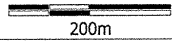
metszet 0-180°

Felmérte: Szittner Zsuzsa és Polacsek Zsolt
-2005-

(1. oldal) táró

táró
Készült: 2003.10.28.
M retar ny= 1:7038

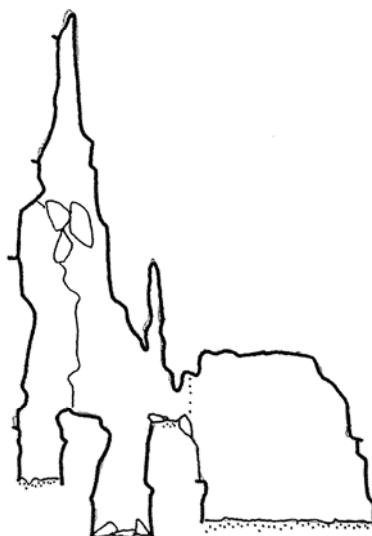
A nézet iránya 180 , a lejtésszöge 90 . Méretarány 1:7038

Albioara táró 2. sz. barlang

0 5 m

metszet 0-180°

Bányavágat

Felmérte: Szittner Zsuzsa és Polacsek Zsolt
-2006-

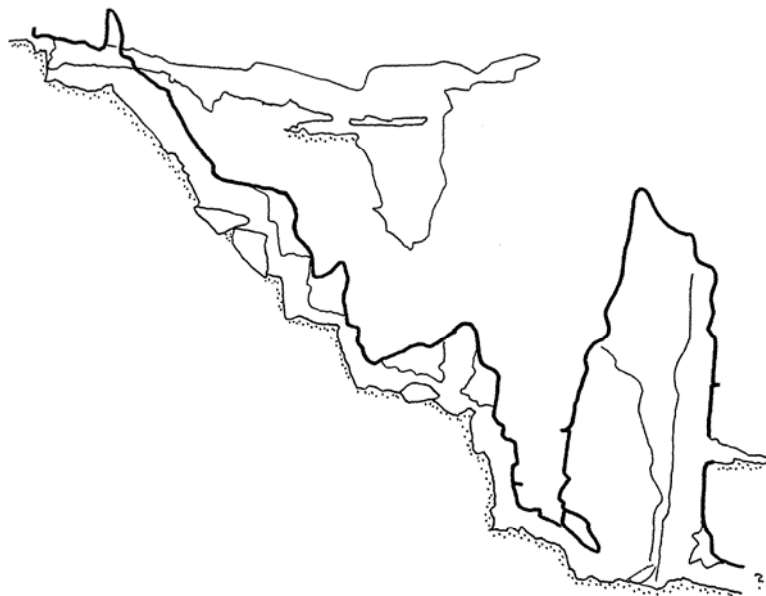
Csobogó-víznyelő /Gruicul Meghii/

0 5 m

poligonvonal mentén beforgatott hosszmetset

Bejárat

Felmérte: Szittner Zsuzsa és Polacsek Zsolt
-2006-

Gyutacsos-barlang /Albioara táró/

